

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Mezinárodní finanční instituce a jejich působení při
postkonfliktní rekonstrukci**

Pavla Kojanová

Plzeň 2012

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Mezinárodní vztahy – britsko-americká studia

Bakalářská práce
**Mezinárodní finanční instituce a jejich působení při
postkonfliktní rekonstrukci**

Pavla Kojanová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, Ph.D. za cenné odborné i praktické rady a metodické vedení práce. Současně bych chtěla poděkovat své rodině za jejich ochotu, pomoc a trpělivost.

Seznam zkratek

CIMIC	Civil-Military Co-operation	Civilně vojenská spolupráce
CPRU	Conflict Prevention And Reconstruction Unit	Jednotka pro prevenci a rekonstrukci
CSIS	Center for Strategic And International Studies	Centrum pro strategická a mezinárodní studia
FAD	Fiscal Affairs Department	Finanční oddělení
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries	Těžce zadlužené chudé země
IBRD	International Bank for Reconstruction And Development	Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Dispute	Mezinárodní centrum pro urovnávání investičních sporů
IDA	International Development Association	Mezinárodní rozvojová asociace
IFC	International Finance Corporation	Mezinárodní finanční společnost
ILO	International Labour Organization	Mezinárodní organizace práce
IPI	International Peace Institute	Mezinárodní mírový institut
LICUS	Low-Income Countries Under Stress	Země s nízkým příjmem pod tlakem
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency	Multilaterální agentura pro záruky v investicích
MMF	Mezinárodní měnový fond	-
PBA	Performance-based Allocation	Alokace podmíněná plněním
PCF	Post-conflict Fund	Postkonfliktní fond
PCPI	Post-Conflict Performance Indicators Framework	Rámec indikátorů výkonnosti postkonfliktní rekonstrukce
SB	Světová banka	-
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute	Stockholmský institut pro výzkum mezinárodního míru
TSS	Transitional support strategy	Tranzitní podpůrná strategie
USAID	United States Agency for International Development	Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj

Obsah

Úvod	8
1. Koncept postkonfliktní rekonstrukce a jeho znaky	11
1. 1 Vývoj konceptu postkonfliktní rekonstrukce	12
1. 2 „Pilíře“ postkonfliktní rekonstrukce	14
1. 2. 1 Zajištění bezpečnosti	15
1. 2. 2 Právní stát a usmíření	16
1. 2. 3 Sociální a ekonomický blahobyt	16
1. 2. 4 Vládnutí a spoluúčast	18
1. 3 Postkonfliktní rekonstrukce jako různorodý koncept	19
2. Role a politika Světové banky v rámci postkonfliktní rekonstrukce	21
2. 1. Hlavní tělesa Světové banky	22
2. 1. 1 Mezinárodní rozvojová asociace (IDA)	23
2. 2 Měnicí se agenda v 90. letech	26
2. 2. 1 Postkonfliktní fond	29
2. 2. 2 Nástroj pro země s nízkým příjmem pod tlakem (LICUS)	31
2. 3 Zpráva Conflict, Security and Development a budoucnost	33
2. 4 Zhodnocení aktivit Světové banky	34
2. 4. 1 Úskalí v činnosti Světové banky	35
2. 4. 2 Ekonomické obtíže a chyby v rozvojové politice aneb konfliktní past	36
2. 4. 3 Závěry a doporučení	37
3. Role a politika Mezinárodního měnového fondu v rámci postkonfliktní rekonstrukce	39
3. 1 Historie Mezinárodního měnového fondu	40
3. 2 Měnicí se agenda v 90. letech	41
3. 2. 1 Technická pomoc	42
3. 2. 2 Nouzová pomoc	43
3. 2. 3 Půjčky poskytované Mezinárodním měnovým fondem	44
3. 2. 4 Iniciativa pro těžce zadlužené chudé země	45
3. 3 Zhodnocení aktivit Mezinárodního měnového fondu	46
4. Přístup Světové banky a Mezinárodního měnového fondu při postkonfliktní rekonstrukci Bosny a Hercegoviny	50
4. 1 Přístup Světové banky v Bosně a Hercegovině	51
4. 2 Přístup Mezinárodního měnového fondu v Bosně a Hercegovině	53
4. 3 Úspěch nebo neúspěch?	54
5. Přístup Světové banky a Mezinárodního měnového fondu při postkonfliktní rekonstrukci Rwandy	56
5. 1 Přístup Světové banky ve Rwandě	56
5. 2 Přístup Mezinárodního měnového fondu ve Rwandě	58
5. 3 Úspěch nebo neúspěch?	59
Závěr	61
Seznam literatury a zdrojů	
Resumé	

Úvod

V období po skončení studené války došlo k velkému nárůstu vnitrostátních konfliktů, zejména kvůli politickým, etnickým a náboženským problémům. Tyto konflikty byly po celá desetiletí tlumeny bipolárním uspořádáním, a tak nikdy nedošlo k jejich úplnému vyřešení. Po rozpadu těchto struktur počet konfliktů logicky narostl a mezinárodní společenství muselo určitým způsobem zakročit a čelit těmto často chudým a slabým postkonfliktním společnostem. Po tragických zkušenostech ze Rwandy, Somálska nebo Angoly se zformoval názor, že je třeba změnit postoj k ozbrojeným konfliktům a jejich řešení jak z hlediska načasování, formy vedení boje, tak i ukončení konfliktu. V minulé dekádě snížil ekonomický růst v rozvojových zemích počet lidí žijících v chudobě. Ale tento pozitivní trend je neustále narušován slabými nebo postkonfliktními zeměmi. Proto se rozšířila myšlenka, že včasné a dlouhodobější působení aktérů a podpora ekonomického a sociálního sektoru v postkonfliktních zemích vede k udržitelnějšímu ekonomickému růstu a dlouhodobějšímu udržení bezpečnosti v daných státech. Proto i koncept postkonfliktní rekonstrukce, který má svými praktikami právě těmto zemím pomoci, je modernizován a dále rozvíjen. Přístup v rámci postkonfliktní rekonstrukce je nyní efektivnější, flexibilnější a dlouhodobější, ale stále se objevují snahy, aby postkonfliktní pomoc více reflektovala lokální podmínky (etnické, sociální, ekonomické aj.) A tak i mezinárodní organizace reprezentované Organizací spojených národů, Světovou bankou nebo Mezinárodním měnovým fondem vyvinuly v této oblasti nové metody a strategie.

V práci se zaměřím na činnost a aktivity mezinárodních finančních institucí, které poskytují kapitál a pomoc těmto postkonfliktním zemím. Cílem mé práce bude postihnout vliv mezinárodních finančních institucí a jejich působení při postkonfliktní rekonstrukci. Pro dlouhodobou postkonfliktní rekonstrukci je často důležitější, spíše než pouhá působnost peacekeepingových jednotek, ekonomický a sociální rozvoj země. Hlavní teze mé práce je, že ekonomický růst je nezbytný pro předcházení návratu původního konfliktu. Z tohoto důvodu se budu snažit vyzkoumat, jaké prostředky a strategie mezinárodní finanční společenství (Světová banka (dále SB) a Mezinárodní měnový fond (dále MMF) vyvinulo a vyvíjí. Je třeba zdůraznit, že pro MMF je tato postkonfliktní pomoc novou tematikou. SB sice také přijala významné nové nástroje a politiky v rámci postkonfliktní rekonstrukce, ale již měla zkušenosti s chudými, slabými zeměmi a rozvojovou problematikou. Obě instituce jsou klíčovými aktéry v celosvětové

ekonomice (i jiných sférách) a MMF vždy v historii následoval politiky SB. Když SB reagovala na změny mezinárodního systému, přijal taktéž později určité reformy. V současné době se objevuje názor, že bezpečnost a rozvoj zemí nelze oddělovat, proto i koncept postkonfliktní rekonstrukce je tímto názorem formován. A SB (popřípadě MMF), jako instituce zkoumající a zajišťující rozvoj, na tento vývojový trend musí reagovat. V práci se zabývám právě těmito institucemi, protože si myslím, že přinesly nové výzvy a poznatky do konceptu postkonfliktní rekonstrukce. Jsem si vědoma faktu, že přístupy a praktiky aplikované v postkonfliktních zemích se stále vyvíjí a koncept postkonfliktní rekonstrukce je stále nedokončený. I proto v práci ukáži, jak se tyto aktivity vyvíjely a zdali se stále naplňují podobné cíle nebo se mění. Z hlediska časové perspektivy se práce zabývá zejména obdobím po skončení studené války.

Problematika postkonfliktní rekonstrukce není v českém prostředí příliš zmapována. Mezi autory, kteří se touto problematikou dlouhodoběji zabývají, lze zařadit docentku Šárku Waisovou, z jejíchž prací také vycházím. Z tohoto faktu plyne, že většina zdrojů potřebných pro nastudování tohoto tématu je anglická. Informace nutné pro výzkum této problematiky jsem čerpala především z ověřených internetových zdrojů, a to z důvodu, že nabízejí aktuální, relevantní informace, které jsou pro tuto stále se vyvíjející tematiku nutné. Hlavní metodou používanou v této práci je kompilace primárních zdrojů (statistických dat) a sekundárních zdrojů (zprávy, zhodnocení různých institucí a univerzit). V práci čerpám z textů různých vládních i nevládních uskupení (NGOs), think-tanků, výzkumných institutů, odborných časopisů, univerzit, agentur a center pro výzkum této problematiky. Oporou mi byly informace z *Center for Strategic And International Studies (CSIS)*, *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)* nebo *International Peace Institute (IPI)*. A samozřejmě jsem čerpala ze serverů Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Tyto servery poskytují mnoho informací, jak ve formě zpráv, analýz a shrnutí, tak i cenná statistická data. S přihlédnutím k těmto zdrojům je nutno říci, že informace Mezinárodního měnového fondu jsou komplexnější a přehlednější. V práci jsem taktéž využila výzkumné studie a knihy bývalého specialisty Světové banky Paula Colliera, který výrazně přispěl svým výzkumem zabývajícím se vztahem chudoby a bezpečnosti ke konceptualizaci postkonfliktní rekonstrukce v rámci Světové banky.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, jež jsou dále členěny na tematické kapitoly. V teoretické části se budu věnovat konceptu postkonfliktní rekonstrukce, zejména jeho vymezení, historii, struktuře a fázím jejího procesu. Uvádím

základní rozdělení postkonfliktní rekonstrukce na čtyři pilíře a jejich obecně platnou náplň. Budu se také snažit shrnout poznatky získané z praxe. Kapitola je ukončena dílčím závěrem, ve kterém uvedu získané poznatky z konceptu postkonfliktní rekonstrukce.

Dále představím programy a strategie, které si Světová banka a Mezinárodní měnový fond stanovily jako svou agendu při naplňování konceptu postkonfliktní rekonstrukce. V rámci SB, která má pomoc postkonfliktním zemím jako jednu z hlavních náplní své práce, se zaměřím na aktivity v rámci entit jako je IBRD, IDA, Post-conflict Fund nebo LICUS. Vyzkoumám, jaké motivy Světovou banku přinutily přijmout takové aktivity a jak přerozděluje své prostředky, popřípadě, jak se mění jejich výše. Opět v dílčím závěru shrnu poznatky, jež byly při zkoumání vyzorovány.

Mezinárodní měnový fond má ve své agendě také pomoc postkonfliktním zemím, snížení chudoby nebo pomoc při ekonomické transformaci. Je nutno říci, že oproti SB nemá tak dostatečně vyvinuté prostředky a fondy, ale spíše modifikuje již vzniklé nástroje. Také i u něj budu zkoumat, jaký vliv má na postkonfliktní rekonstrukci, jaké nástroje a iniciativy v rámci hlavního oddělení FAD používá. Často jsou tyto mezinárodní instituce kritizovány, že velikostí své administrativy nedostatečně reagují na měnící se poměry v postkonfliktních společnostech, proto bych chtěla zvážit i kritiku těchto finančních institucí.

V praktické části analyzuji situaci ve vybraných postkonfliktních společnostech, kde mezinárodní finanční instituce působily, jak se dokázaly přizpůsobit požadavkům země a dále aplikovat svoje politiky, a zvážím, zda jejich působení bylo pozitivní. Z postkonfliktních zemí jsem vybrala rekonstrukci Bosny a Hercegoviny z toho důvodu, že to byl jeden z prvních velkých příkladů obnoveného zájmu o postkonfliktní rekonstrukci v devadesátých letech. Také proto, že Bosna a Hercegovina byla první zemí, které Mezinárodní měnový fond poskytl půjčku v rámci nového rámce zaměřeného na postkonfliktní pomoc. Další zemí, kterou jsem zvolila, je Rwanda. Nebylo mým zájmem vybrat nejznámější konflikty devadesátých let, ale oproti Bosně nabízela další a nové poznatky z postkonfliktní rekonstrukce. Delší časový odstup mi umožnil čerpat z více zdrojů a studií, které o Rwandě byly vypracovány.

1. Koncept postkonfliktní rekonstrukce a jeho znaky

V post-bipolárním světě došlo v průběhu 90. let k vypuknutí řady konfliktů. Konflikty již nejsou vedeny jen státy, ale počet nestátních aktérů narůstá. Změnil se i charakter konfliktů – konflikty jsou etnického, regionálního nebo vnitrostátního charakteru, kde se boj soustřeďuje mezi stát a jinou skupinu usilující o moc. Tyto okolnosti vyvolaly větší zájem o problematiku řešení konfliktu a přispěly k popularizaci termínu postkonfliktní rekonstrukce.¹ Zformoval se také všeobecný názor, že včasný zásah a střednědobá přítomnost jednotek, které se podílí na stabilizaci postkonfliktní oblasti, jsou důležité pro dlouhodobé udržení bezpečnosti. Proto je potřeba vymezit termíny, které se této problematice týkají, často se však prolínají a rozdíl mezi nimi se stírají. Zejména poslední stadium konfliktu, neboli postkonfliktní urovnání vztahů a budování míru, je pro práci důležité. Lze se též setkat s termíny budování míru nebo poválečná obnova. Různí autoři nebo instituce využívají jiné termíny k pojmenování aktivit postkonfliktní rekonstrukce (poválečná obnova, postkonfliktní budování míru nebo poválečná rekonstrukce), ale náplň těchto aktivit je shodná, v práci je používán termín postkonfliktní rekonstrukce.

Postkonfliktní rekonstrukce je souhrn aktivit, které by měly pomoci zlepšit situaci ve státě a zabránit navrácení konfliktu. Podle definice SB a dalších je to soubor činností, které se po ukončení konfliktu snaží „*obnovit socioekonomickou strukturu společnosti a vytvořit podmínky pro fungování mírové společnosti, včetně systému vládnutí a vlády práva.*“² Instituce Centre for Strategic and International Studies uvádí tři základní fáze (postkonfliktní rekonstrukce): *počáteční fáze* (nejrizikovější fáze, kdy hrozí obnovení násilí), *fáze transformace* (podpora lokálních struktur, reforma ekonomického systému, zakládání a kodifikace základních institucí a distribuce vzdělání, sociální a zdravotní péče) a *finální fáze udržitelnosti nastavených podmínek* (počátek „normalizace“ společnosti a předání nově vytvořených struktur a případný odchod peacekeepingových jednotek). Přičemž k úspěšnému dokončení procesu je nezbytná participace a spolupráce lokálních obyvatel včetně národní vlády.³ Dle think-tanku International Peace Institut (IPI; dříve IPA) postkonfliktní budování míru zahrnuje nevojenskou nebo civilní dimenzi snah mezinárodních aktérů pomoci zemím ohrožených konfliktem, která může být doprovázena vojenskou operací. Přes více než

¹ Waisová, 2011: 117.

² Hamre – Sullivan 2002: 89.

³ Anderlini – El-Bushra, 2004: 51.

deset let praxe nebylo dosaženo žádné strategie nebo „doktríny“ postkonfliktního budování míru.⁴ Popisované strategie jsou téměř totožné s akcemi postkonfliktní rekonstrukce.

Postkonfliktní rekonstrukce a poválečná obnova míru byly poprvé představeny po druhé světové válce při obnově Německa a Japonska. V této souvislosti nebyl používán název poválečná obnova (*peace-building*) nebo rekonstrukce, ale *nation-building* (budování státu). *Nation-building* je založen na použití ozbrojených sil po skončení konfliktu, jehož cílem není ekonomická rekonstrukce a reforma společnosti, ale především politická transformace a demokratizace režimu. *Nation-building* představuje časově krátké období obnovy státu.⁵

1. 1 Vývoj konceptu postkonfliktní rekonstrukce

Významněji se dá o konceptu postkonfliktní rekonstrukce mluvit po skončení druhé světové války, kdy garanci nad touto činností převzaly USA.⁶ Taktéž vznik brettonwoodských institucí přispěl k rozvoji těchto činností. V době studené války se koncept výrazně nevyvíjel právě proto, že všechny mezinárodní aktivity byly tlumeny bipolárním uspořádáním. Větší „boom“ v rozvoji konceptu nastal v devadesátých letech s přibývajícím nárůstem konfliktů a občanských válek a nutnosti mezinárodního společenství na tento fakt reagovat. S větším zájmem o postkonfliktní rekonstrukci souvisí také růst aktérů zapojených do ní – již to nejsou pouze vládní aktéři a mezinárodní společenství, ale různé nestátní a nevládní entity, rozvojové banky, nadace nebo církve. Na následujících řádcích nastíním určitý historický vývoj a zhruba popíši, jak se koncept postkonfliktní rekonstrukce vyvíjel.

Jak již bylo poznamenáno výše, postkonfliktní rekonstrukce se jako institucionalizovaný přístup při řešení konfliktu objevuje po druhé světové válce s obnovou Německa a Japonska. Plný dohled nad těmito aktivitami měly vítězné mocnosti se silným vlivem USA. Cílem těchto aktivit byla demilitarizace, demokratizace a decentralizace. Státy i dárci spolu spolupracovali na budování demokratického a liberálního státu se zaměřením na vybudování nových politických institucí. Skutečnost, že USA po skončení druhé světové války byly velmocí s obrovskými zdroji a záviděníhodným postavením, určovala i směřování v této

⁴ Tschirgi, 2004: 9.

⁵ Waisová, 2011: 115.

⁶ Ale někteří autoři (Pei, 2003: 53), jak poznamenává Šárka Waisová (Waisová, 2009: 28) označují za *nation-building* i aktivity v Dominikánské republice nebo Haiti před druhou světovou válkou.

problematice právě díky jejich financím. Spojené státy se vedle Německa a Japonska podílely na úspěšné poválečné obnově evropských zemí, které profitovaly z Marshallova plánu. Lze hovořit i o tom, že nation-building se stal ideologickým nástrojem Západu a měl podpořit strategii zatlačování komunismu, zejména se na tomto podílely některé americké NGOs.⁷ Takzvaný americký přístup pomoci se projevil i v činnosti západních institucí (SB nebo MMF) – spočíval v názoru, že poválečná obnova musí přicházet „zhora“ – začít tedy nejdříve výstavbou státních institucí a poté až postupovat s demokratizací společnosti. V šedesátých letech se podílela Carneige Corporation na financování studií, v nichž se objevoval názor, že by se vládní zahraniční aktivity měly propojit s aktivitami NGOs, a to pod dohledem jedné nadace. To se později v jiné podobě uskutečnilo zřízením USAID. I přes tento pozitivní vývoj koncept postkonfliktní rekonstrukce poněkud v 60. až 80. letech upadal. Vinu na tom měly nejen zahraničně-politické aktivity USA ve Vietnamu, ale také události spojené s dekolonizací.⁸

Další model, který byl obecně přijat, je koncept dobrého vládnutí (*good governance*), který přijaly pod vlivem brettonwoodských institucí i další země.⁹ Tento koncept předpokládá, že základní podmínkou rozvoje je tzv. dobré vládnutí. V mnoha zemích, kde byl použit, měl ale nepřesvědčivé výsledky. Je to způsobeno představou, že západní model vládnutí je univerzálně dobrý a použitelný.¹⁰ Někteří autoři proto tvrdí, že přímé implementování liberální demokracie je naprosto špatné. Tento koncept nazývá Paris institucionalizace před liberalizací (*institutionalization before liberalization*) a počítá s vytvořením silných politických, ekonomických a sociálních institucí, které by pak byly schopny řešit tyto konflikty a až poté provádět liberalizaci a demokratizaci.¹¹

Skončením studené války se opět problematika postkonfliktní rekonstrukce začala vyvíjet jak v teorii, tak v praxi. Zejména na poli činnosti OSN bylo přijato několik zpráv, určujících profilování aktivit v těchto oblastech. Také byly přijaty modely vymezující podmínky, za kterých má postkonfliktní rekonstrukce probíhat. S koncem studené války v mezinárodních vztazích i v bezpečnostních studiích obecně

⁷ Ekbladh, 2006: 22.

⁸ Waisová, 2009: 30-32.

⁹ Zmínky se objevily i ve Washingtonském konsensu, což byl návrh společného řešení pro rozvojové země právě od západních institucí (MMF, Světová banka), který v důsledku neoliberálního myšlení ovlivňoval politiky rozvojových zemí.

¹⁰ Waisová, 2009: 37-38.

¹¹ Waisová, 2009: 39, Paris, 2004: 7-8.

narostl počet témat, která lze zkoumat (mj. koncept lidské bezpečnosti nebo zaměření na preventivní diplomacii). S ohledem na tyto změny přichází generální tajemník OSN Boutros Boutros-Ghali s dokumentem *Agenda pro mír*, ve kterém definuje širší přístup k postkonfliktní rekonstrukci, jako „komplexní přístup, jež identifikuje a podporuje struktury, které mají schopnost konsolidovat mír a rozšiřovat pocit důvěry a blahobytu mezi lidmi.“¹² Dále se na konceptualizaci postkonfliktní rekonstrukce zaměřoval další dokument nazvaný *Brahimiho zpráva*, která dbala na flexibilní, koherentní a „komplexní mírové operace“¹³ – tedy sloučení práce civilních a vojenských složek, to již bylo naznačeno i v *Agendě pro mír*. Přijetí tohoto dokumentu mělo vliv na rozšíření civilně-vojenské spolupráce (CIMIC, Civil-Military Co-operation). Míse udržující mír tedy již nejsou tvořeny pouze vojáky, ale také různými poradci, lékaři a jinými civilními zaměstnanci, což má pozitivní vliv na postkonfliktní praktiky.

Toto je jen výčet těch nejdůležitějších milníků, které měly vliv na vývoj konceptu postkonfliktní rekonstrukce. Naznačují, jakým směrem se tento koncept ubíral. Nezměnily se jenom praktiky, ale změnilo se i prostředí, kde se postkonfliktní rekonstrukce provádí, již nejde o jen o války, ale i lokální konflikty a různé střety soukromých armád. Poskytovateli pomoci již nejsou jen státy, ale (hlavně) různé nevládní organizace. I náplň postkonfliktní rekonstrukce se (s rostoucími požadavky OSN) změnila a je mnohem profesionalizovanější, flexibilnější a specifitější. Proto je nutné stanovit si základní vzorce, dle kterých se s postkonfliktními zeměmi operuje.

1. 2 „Pilíře“ postkonfliktní rekonstrukce

Postkonfliktní společnosti jsou po válce slabé a neschopné zajistit fungování státu ani jeho složek, proto je nutná participace vnějších aktérů. Nevládní organizace (NGOs), soukromý sektor, multilaterální rozvojové banky, občanská uskupení a jiné vlády – ti všichni mají zásadní vliv při rozhodování o budoucnosti nové vlády, justice, sociálních a ekonomických potřebách obyvatel postkonfliktního státu.¹⁴

Na formování agendy a nastolování principů postkonfliktní rekonstrukce se zaměřuje mnoho vědců a institucí. Definice se často překrývají nebo zdůrazňují primární zájem instituce, která daný problém zkoumá. Centre For the International And Strategic Studies vymezuje čtyři základní tématické „pilíře“ postkonfliktní

¹² UN, 1992: nestránkováno.

¹³ UN, 2000: nestránkováno.

¹⁴ Hamre – Sullivan, 2002: 90.

rekonstrukce: *bezpečnost; právní stát a usmíření; sociální a ekonomický blahobyt a vládnutí a spoluúčast*.¹⁵ Tyto tematické „pilíře“ lze promítnout do již zmíněných třech fází postkonfliktní rekonstrukce a lze tak vyvodit určitou strukturu pro každý „pilíř“.

1. 2. 1 Zajištění bezpečnosti

Základní podmínkou je oddělení a kontrola bojujících skupin, demobilizace vojáků, ochrana skupin obyvatelstva a rekonstrukce institucí zajišťujících bezpečnost. V prvotní fázi jde o vytvoření bezpečného prostředí (stažení bojujících skupin, zajištění podmínek a bezpečnosti pro práci humanitárních pracovníků), zajištění kontroly zbraní a pohybu obyvatel, zahájení demobilizace a poskytování zdravotní péče, dostatku jídla a bezpečnosti pro obyvatele. Aby nedošlo ke zvýšenému pohybu zbraní a vzrůstu jiné kriminality, je třeba zajistit dohled nad hranicemi a vytvořit hraniční režim. Nutné je také zajistit kontrolu nad místy vstupu do země (letišť a přístavy) a chránit další infrastrukturu (nemocnice, nebo zásobárny vody). Pro lehce zranitelnou část populace (ženy, děti a uprchlíci) je nutné zajistit humanitární pomoc a zřídit uprchlické tábory.

V transformační fázi jde o to vytvořit legitimní a stabilní bezpečnostní instituce. Cílem je vytvoření a následná kontrola demilitarizovaných pásem a oddělení vojáků a civilistů. Je třeba dokončit proces odzbrojení: snížit dostupnost zbraní a zabránit obchodu se zbraněmi. Bývalý specialista Světové banky Paul Collier tvrdí, že snížení výdajů na zbrojení výrazně snižuje obnovení násilí (z 39% na 24%).¹⁶ Dále je potřeba monitorovat vysídlené obyvatele a zpřístupnit jim návrat do regionu jejich původu. Pro reintegrované obyvatele je důležité zajištění pracovních míst a asistence při hledání nové práce z důvodu zabránění vypuknutí nového násilí.¹⁷ Je třeba udržovat pozitivní vztahy mezi mezinárodními policejními a vojenskými složkami a místní populací – a podporovat jejich profesionalizaci.¹⁸

V poslední fázi jde o ustálení místních kapacit do čela bezpečnostních institucí, předání odpovědnosti místní policejní složce a předání správy hranic místnímu velení. Dochází tak k předání veškeré zodpovědnosti za vnitřní i vnější suverenitu místním obyvatelům.¹⁹ Je nutné zajistit bývalým bojovníkům úplnou integraci do společnosti.²⁰ Zajištění bezpečnosti je zásadní pro pokračování dalších rekonstrukčních snah.

¹⁵ Hamre – Sullivan, 2001: 91.

¹⁶ Collier, 2006: nestránkováno.

¹⁷ CSIS and AUSA, 2002: 4-7.

¹⁸ Waisová, 2011: 122.

¹⁹ tamtéž.

1. 2. 2 Právní stát a usmíření

Tvorbou právního státu a usmíření společnosti se myslí vytvoření přechodného právního systému a justice. Jde o vytvoření právního systému, který by měl vyřešit všechny vzniklé křivdy a vytvořit spravedlivé zákony a stejně tak ochraňovat dodržování lidských práv. V prvotní fázi jde o zajištění přechodného právního systému, což zahrnuje rozmístění policie, soudců, vyšetřovatelů a policejní monitoring. Důležitá je revize současného právního systému a poskytnutí vzdělání současným složkám právního systému. Dále je nutné koordinovat praktiky NGOs. V oblasti lidských práv je důležité zajistit půdu pro fungování lokálních skupin zabývajících se ochranou lidských práv. V této prvotní fázi je nutné zajistit vznik mezinárodních soudů a tribunálů.

Ve fázi transformace jde o vytvoření právního systému a nastolení procesu smíření – je třeba vytvořit nové bezpečnostní síly (armáda a policie), jde o smíšení mezinárodní a místní policie. Je zahájena všeobecná diskuze o podobě právního systému a jsou vytvořeny instituce na ochranu lidských práv (ombudsmani a veřejní obhájci).²¹ Dochází ke spolupráci mezi postkonfliktním institucemi a mezinárodními tribunály při vyšetřování válečných zločinů.²²

V poslední fázi by měly již místní soudy a instituce, založené na mezinárodních normách, být schopné konat určenou funkci. Dochází ke snížení mezinárodní kontroly a dohledu policie, státní zástupci a ombudsman mají jen konzultativní charakter. Je třeba zajistit strukturu pro vzdělání a edukaci nově vzniklých právních pozic a také zajistit systém jejich platby a odměn, aby nedošlo k „odlivu mozků“. NGOs se podílí na monitoringu dodržování lidských práv a vytvářejí se nástroje pro alternativní řešení konfliktů (arbitráž nebo zprostředkování). Dochází také k přechodu vězeňského a trestního systému do rukou místních obyvatel.²³

1. 2. 3 Sociální a ekonomický blahobyť

Postkonfliktní společnosti, ve kterých skončil konflikt nebo na některých místech ještě probíhá, se potýkají s naprosto zdecimovanou ekonomikou a institucemi. V mnoha případech je ekonomika zatížena korupcí a HDP obvykle klesne průměrně o 15%.²⁴ V důsledku zaopatření všech obyvatel roste blahobyť země a vznikají

²⁰ CSIS and AUSA, 2002: 4-7.

²¹ Waisová, 2011: 126.

²² CSIS and AUSA, 2002: 8-11.

²³ CSIS and AUSA, 2002: 8-11; Waisová, 2011:128.

²⁴ Collier, 2006: nestránkováno.

víceměrné vztahy a dochází k vzájemné závislosti ve společnosti. Přítomnost těchto vazeb pak snižuje opětovné vypuknutí konfliktu.²⁵ V důsledku těchto okolností je důležité nejprve zajistit základní ekonomické a sociální potřeby obyvatel – jako je distribuce jídla a pitné vody, zajištění přístřeší a zdravotnické péče. Poté reformovat ekonomický systém a vytvořit řídicí programy pro spravování infrastruktury, hospodářství a školství a získat základní investiční zdroje. Nakonec implementovat programy dlouhodobě udržitelného rozvoje.

V první fázi je distribuována humanitární pomoc, dochází k vytvoření uprchlických táborů (a systému registrace uprchlíků a bývalých válečníků), oboje z důvodu zabránění rabování a krádeží. Důležitá je obnova zemědělství a poskytnutí osiv a náčiní zemědělcům. Též dochází k obnovení infrastruktury (železnice, silnice, zdroje pitné vody) a v návaznosti pak k distribuci lékařské pomoci. Následuje také obnovení vzdělávacího systému, který je určen pro co největší spektrum lidí a dětí a zejména pro ty, kteří je v důsledku konfliktu nezískali. Zásadní v této fázi je vytvořit síť dárců, získat základní zdroje mezinárodní finanční a technické pomoci a iniciovat debatu o podobě obchodního systému.

Ve fázi transformace jde o vytvoření plánů na repatriaci uprchlíků a jiných sítí: distribuce potravin a zdravotní služby (systém prevence). Musí dojít ke vzdělání pedagogických pracovníků a otevírání veřejných škol a univerzit. Obchodní systém by měl být zbaven vysokých cel, daní a dalších překážek a měla by být vytvořena základní pravidla. Je nezbytné asistovat při počátečních půjčkách, podporovat investiční snahy mezinárodních aktérů a rozvíjet monetární ekonomiku.²⁶

V poslední fázi dochází ke zrušení uprchlických táborů a navrácení těchto lidí zpět do místa jejich domova a v souvislosti s tím je třeba dokončit základní bytovou výstavbu. Všechny vzniklé programy (zemědělské, vzdělávací, sociální a zdravotní) by měly být na takové úrovni, aby mohly být brzo samostatně fungující a dlouhodobě udržitelné. Pokud tomu situace odpovídá, může dojít k odpuštění nebo restrukturalizaci dluhů a nadále by měl být vytvořen takový finanční systém, který by dovozoval dlouhodobé financování výstavby potřebných institucí. Dochází k dotvoření monetární politiky státu a k uzavírání bilaterálních a multilaterálních dohod.²⁷

²⁵ Waisová, 2011: 129.

²⁶ CSIS and AUSA, 2002: 12-16.

²⁷ tamtéž.

1. 2. 4 Vládnutí a spoluúčast

Posledním pilířem je vytvoření systému vládnutí a politické spolupráce různých skupin obyvatel. Fungující politický systém je důležitý pro činnost státu jako celku a je podstatné, aby byl vytvořen dlouhodobý systém nenásilného řešení konfliktu a rovné soutěže.²⁸ V jednotlivých fázích jde nejdříve o vytvoření národní, regionální a lokální struktury (dialogu), která bude reprezentovat zájmy občanů a usnadní jejich případnou politickou participaci. Dále je třeba tyto instituce rozšiřovat a poskytovat rady na národní úrovni a započít tvorbu stálé národní vlády (vytvářet ministerstva a nezávislé agentury, podpořit vznik legislativního systému a započít decentralizaci moci). Nakonec je třeba ustálit vzniklé instituce, předat je do rukou místních obyvatel a schválit ústavu.

V počáteční fázi je veden dialog na národní a regionální úrovni reflektující zájmy občanů, je vytvořen plán pro prozatímní vládu za pomoci mezinárodních aktérů a jsou poskytnuti právní poradci. Dochází k určení velikosti státní správy, stanovení principů zodpovědné vlády a stanovení mandátu legislativní složky moci. Jsou vyvíjeny zákony prosazující boj proti korupci, zodpovědnost a transparentnost. V neposlední řadě je definován systém politických stran, podpořen vznik občanské společnosti a zapojení do nevládních organizací, dále též vznik svobodných médií.

V transformační fázi dochází k zahájení dialogu, který má za cíl definici národní identity (kritérium občanství a jazyka). Vyvíjí se systém dělby moci, jsou vybírání úředníci z řad místních obyvatel (volby), vytvářena ministerstva a dochází k fyzické výstavbě budov těchto institucí. „*V první fázi postkonfliktní rekonstrukce je ještě černý trh tolerován (...), ve fázi transformace již dochází k omezení fungování černého trhu a přijímání norem k boji s organizovaným zločinem a šedou ekonomikou.*“²⁹

V poslední fázi dochází k definitivnímu předání institucí do rukou místních obyvatel, po zajištění prvních voleb (poskytnutí schránek a volebních místností) jsou zvoleny demokratické elity. Dále dochází k přijetí ústavy a upravení ústavních a jiných zákonů. Je stanovena struktura občanské společnosti, je jí umožněna spolupráce mezi lokálními nevládními agenturami a tímto možnost reprezentace zájmů občanů před vládou.

Pro úspěšné dokončení postkonfliktní rekonstrukce je důležité, aby náplň těchto „pilířů“ byla splněna. Bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan tvrdí, že „*všechny tyto úkoly – humanitární, vojenské, politické, sociální a ekonomické jsou propojené a je*

²⁸ Waisová, 2011: 135.

²⁹ tamtéž, s.136.

nutné, aby všichni lidé byli zapojeni do tohoto procesu a úzce spolupracovali (...), pokud jedna složka spolupráce bude chybět, může se stát, že vyvinuté úsilí zbývajících složek bude marné.“³⁰

1. 3 Postkonfliktní rekonstrukce jako různorodý koncept

Po více než deset let je proces postkonfliktní rekonstrukce aplikován na různých místech, mnohdy se smíšenými výsledky. Od počátku 90. let, kdy se tento koncept začal znovu více rozvíjet v souvislosti s nárůstem vnitrostátních a etnických konfliktů, nebylo dosaženo žádné obecně platné koncepce nebo „doktríny.“ Nezávislý think-tank zabývající se peacekeepingem od sedmdesátých let International Peace Institute (IPI; dříve IPA) uvádí v jedné své studii několik znaků postkonfliktní rekonstrukce:³¹

- rekonstrukce je dlouhodobý proces, který může trvat až celou generaci; rychlý zásah je nezbytný, ale nedostačující pro úspěch; je to vícerozměrný projekt, vymezený určitými pilíři, které jsou různými aktéry definovány rozdílně; má politickou, sociální, ekonomickou, bezpečnostní a právní dimenzi – v tom dochází ke konsensu;

- na rozdíl od rozvojové pomoci je koncipován jako politický projekt, zahrnující vytvoření legitimní a politické autority;

- mezinárodní pomoc musí být kompatibilní s místní politickou realitou; externí aktéři často přicházejí s víceúrovňovou agendou; je potřeba, aby vnější a místní aktéři vytvořili ucelenou strategii; lidé z postkonfliktní společnosti musí být aktivně zapojeni;

- financování je důležité – adekvátní, flexibilní financování je nezbytné pro úspěch rekonstrukce; celý proces musí mít reflexi na lokální, národní a mezinárodní úrovni;

- mezinárodní pomoc by měla být zodpovědná a jednat tak, „aby neublížila“.

Pokud toto shrneme, je důležité, aby externí aktéři hráli důležitou a urychlující (*catalytic*) roli v tomto procesu. Současně IPI definuje čtyři trendy v postkonfliktní rekonstrukci. Zaprvé, řada konfliktů se potýkala s opětovným vypuknutím násilí v prvních pěti letech (Eritrea, Angola nebo Libérie).³² Zadruhé tvrdí, že konec války nutně nevede k peacebuildingu. Jsou zde faktory jako: majetková práva, držba majetku a práva na pozemky, které po ukončení politického násilí stále mohou vyvolat násilí další. Zatřetí v postkonfliktních zemích (Kosovo a Sierra Leone), kde již byla zahájena

³⁰ Hamre – Sullivan, 2002: 92.

³¹ Tschirgi, 2004: 9-10.

³² Tschirgi, 2004:10; Collier: 2003: nestránkováno.

prvotní fáze postkonfliktní rekonstrukce, je nutná nadálá asistence peacekeepingových jednotek. Za poslední, postkonfliktní rekonstrukce je „mostem“ mezi konfliktem a novou legitimní vládou – v této situaci nejsou země schopné dostatečně posoudit, zda pomoc byla adekvátní, proto je třeba vydat komparativní zhodnocení.

Profesor ekonomie Paul Collier, zabývající se politickou ekonomikou v konfliktních zemích, tvrdí, že pro úspěšné dokončení postkonfliktní rekonstrukce je nutně důležitá obnova ekonomiky. Netvrdí však, že tyto reformy jsou klíčem k úspěchu, pouze mohou nabídnout zmenšení rizika opětovného konfliktu po krizové dekádě.³³ Je zastáncem duální strategie: externí vojenské složky zajišťují mír a během tohoto „vnuceného“ míru mají probíhat rázně ekonomické reformy.

Také on vymezuje určité znaky postkonfliktní rekonstrukce:

- výdaje na zbrojení jsou během postkonfliktní rekonstrukce téměř stejně tak vysoké jako během konfliktu (a dvakrát vyšší než v době míru) – udržování vysokých výdajů může být znak, že vláda spoléhá na represe jako řešení;³⁴ snížení výdajů na zbrojení výrazně snižuje riziko vypuknutí opětovného konfliktu;³⁵

- postkonfliktní rekonstrukce a ekonomická obnova je dlouhodobý proces (nejde o pár let, ale spíše jedno desetiletí);

- postkonfliktní prostředí poskytuje příležitost pro radikální zlepšení politiky a institucí, je nejlepším časem pro posílení zodpovědnosti a vytvoření podmínek, jak se bránit nadbytečné patronaci cizích aktérů; místní lidé jsou připraveni a očekávají změnu, nastolení změny je poté lehčí;

- schopní a vzdělaní lidé v důsledku konfliktu odejdou a poté se neradi zapojují do veřejné sféry, ale raději do NGOs nebo pracují pro donory – dochází k nedostatku kvalifikovaných lidí;

- esenciální je zajistit dostatek pracovních míst (zejména pro kritickou skupinu mladých mužů, kteří by se mohli „z nedostatku činnosti“ stát opět bojovníky).³⁶

Přístupů a hodnocení postkonfliktní rekonstrukce lze najít mnoho, často se liší vymezením zájmu určité instituce nebo think-tanku. Zde jsou uvedeny pouze některé znaky a problémy postkonfliktní rekonstrukce.

³³ Tvrdí, že riziko navrácení konfliktu je v prvních 5 až deseti let velmi vysoké.

³⁴ Collier, 2003: nestránkováno.

³⁵ Toto dokládá na případu Mozambiku, kde byly provedeny škrty a zbytek financí byl použit na ekonomické reformy.

³⁶ TED (2009): Paul Collier's new rules for rebuilding a broken nation. Dostupné na:

http://www.ted.com/talks/paul_collier_s_new_rules_for_rebuilding_a_broken_nation.html, 19. 12. 2011.

2. Role a politika Světové banky v rámci postkonfliktní rekonstrukce

Proměny a nárůst konfliktů po skončení studené války přinesly nové koncepty bezpečnosti a přístupy k rozvoji, zvýšil se i počet institucí, jež tyto problémy řeší a zajímají se i o koncept postkonfliktní rekonstrukce. Tento trend zasáhl také mezinárodní finanční instituce: Světovou banku a Mezinárodní měnový fond.

SB je institucí s nejstarším mandátem k zajištění tohoto typu pomoci. Zpočátku měla zajišťovat rekonstrukci západní Evropy, zničené po druhé světové válce. V náplni své činnosti měla zakotveno poskytování rozvojové pomoci svým členům, což do 80. let tvořilo největší část jejích výdajů. Éra liberalismu přinesla větší důraz na svobodný trh a redukci role státu. Důraz na tyto faktory byl po dlouhá léta hlavním principem činnosti mezinárodních finančních institucí. V průběhu let se tak stala hlavním pilířem při poskytování rozvojové pomoci méně rozvinutým zemím. Členství v SB nebo MMF působilo jako katalyzátor pro zvýšení bilaterální spolupráce a poskytování soukromých investic nerozvinutým společnostem. Hlavním principem poskytování pomoci byla přestavba ekonomické a fyzické infrastruktury, zesílení institucionálních kapacit postižených zemí a zajištění prostředí pro udržitelný rozvoj. Makroekonomická stabilizace a obnova fyzické infrastruktury jsou základem činnosti SB. S měnícím se mezinárodním systémem v devadesátých letech SB rozšířila svou agendu o bezpečnostně-politické otázky. Začala se věnovat konkrétně také: demobilizaci vojáků, odminování a reintegraci vnitřně vysídlených obyvatel.³⁷ Na konec studené války a změny, jež přinesl, reagovala SB rozšířením požadavků, které uplatňuje při poskytování pomoci. K nim zahrnula podmínky odpovědného vládnutí (*good governance*), to znamená, že se již nezajímala pouze o ekonomické faktory a začala do své agendy zahrnovat politická a bezpečnostní témata.³⁸ Rozšiřování liberální demokracie a odpovědného vládnutí začalo být součástí programů multilaterálních a bilaterálních poskytovatelů pomoci a mluvilo se tak o „nové agendě“.³⁹

V této kapitole se nejdříve zaměřím na původní postkonfliktní aktivity banky v rámci Mezinárodní rozvojové asociace (IDA). Poté popíši, jak banka reagovala na změny konfliktů po skončení studené války, jakým tématům se začala věnovat a jaká přijala opatření. A nakonec se zaměřím na nejnovější agendu z roku 2011.

³⁷ Bojčić-Dzelilović, 2002: 80-96; The World Bank, 1998: 33-35.

³⁸ Waisová, 2011: 99.

³⁹ Bojčić-Dzelilović, 2002: 91.

2. 1. Hlavní tělesa Světové banky

Skupina Světové banky rozděluje svou činnost mezi pět hlavních agentur: Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj (IBRD), Mezinárodní rozvojová asociace (IDA), Mezinárodní finanční společnost (IFC), Multilaterální agentura pro záruky v investicích (MIGA) a Mezinárodní centrum pro urovnávání investičních sporů (ICSID).⁴⁰ V následujících řádcích popíše činnost prvních dvou agentur, tedy IBRD a IDA, které jsou nejvíce propojeny s tématem postkonfliktní rekonstrukce.

Hlavní náplň činnosti SB je zajišťována IBRD a IDA a jejich společným cílem je snižovat chudobu a poskytovat technickou a finanční pomoc rozvojovým zemím. Tyto instituce jsou řízeny zástupci ze 187 zemí světa, přesněji jejich 25členným výborem, přičemž pět největších přispěvatelů (USA, Velká Británie, Francie, Japonsko a Německo) jmenuje zástupce samo, ostatní členové výboru jsou voleni.⁴¹ SB má vytyčených šest strategických témat, kterým věnuje pozornost: nejchudší země světa, postkonfliktní a slabé země, země se středním příjmem, zajištění veřejných statků, arabský svět, sdílení dosažených poznatků. Finanční pomoc distribuuje v rámci nízkoúrokových půjček, bezúročných úvěrů a grantů.⁴² Po druhé světové válce byla hlavní náplní IBRD postkonfliktní rekonstrukce, avšak poté IBRD sklouzla spíše k poskytování rozvojové pomoci. To se změnilo v polovině devadesátých let, kdy nárůst etnických konfliktů a válek zesílil požadavky na postkonfliktní rekonstrukci.⁴³ Cílem IBRD je snižovat chudobu v zemích se středním příjmem, schopných splácet úvěr, zatímco IDA se soustředí na nejchudší země světa, sem patří i postkonfliktní země.

IBRD byla založena v roce 1944, jejím strategickým cílem bylo pomoci Evropě zničené druhou světovou válkou s výstavbou fyzické infrastruktury a dále s nastartováním ekonomického růstu. Poté zaměřila svou činnost na rozvojové země v Africe nebo Asii. Spolu s MMF měly stabilizovat ekonomiky poválečných zemí, zatímco MMF zajišťoval měnový systém a pomáhal zemím v platební nouzi, SB se

⁴⁰ Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj (*International Bank for Reconstruction And Development*, IBRD), Mezinárodní rozvojová asociace (*International Development Association*, IDA), Mezinárodní finanční společnost (*International Finance Corporation*, IFC), Multilaterální agentura pro záruky v investicích (*Multilateral Investment Guarantee Agency*, MIGA) a Mezinárodní centrum pro urovnávání investičních sporů (*International Centre for Settlement of Investment Disputes*, ICSID).

⁴¹ The World Bank (2001a): *Boards of Directors. Leadership*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/WM8TMERJ00>, 3. 2. 2012.

⁴² The World Bank (2011a): *About Us*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/7Q47C9KOZ0>, 3. 2. 2012.

⁴³ Boyce, 2004: 1.

zaměřovala spíše na rozvojové projekty a půjčky pro země. Svou činnost obecně zaměřuje na:⁴⁴

- podporu dlouhodobých lidských a sociálních potřeb, které soukromí aktéři nemohou zajistit;
- zachování finanční odpovědnosti klientů v krizovém období a využívání vlivu financí k rozšiřování klíčových politik a institucionálních reforem (např. antikorupční reformy);
- vytváření příznivého klimatu pro investiční aktivity a povzbuzování soukromého kapitálu;
- zajišťování finanční podpory v oblastech, které jsou důležité pro zajištění blahobytu chudých na celém světě.

Většina jejích projektů je zaměřena na konkrétní téma a postkonfliktní tematiky se dotýká jen z části. To způsobuje i fakt, že v postkonfliktních zemích je míra chudoby o 20% vyšší než v jiných chudých zemích, proto tyto země nejsou schopny čerpat finance v rámci IBRD.⁴⁵ Ve fiskálním roce 2011 v rámci 132 operací rozdělila 26,7 miliardy dolarů, přičemž historicky největší částku (42,2 miliardy dolarů) rozdělila ve fiskálním roce 2010, kdy vrcholila ekonomická krize.⁴⁶

2. 1. 1 Mezinárodní rozvojová asociace (IDA)

Po skončení druhé světové války měla SB pomoci sjednat pořádek ve zdevastované Evropě. Tento úkol se jí povedl a během padesátých let se do středu jejích zájmů dostala i problematika rozvojových zemí. Bylo jasné, i přes úspěch v Evropě, že k rozvojovým zemím se musí přistupovat jinak. Z iniciativy USA byly vytvořeny základy dnešní IDA, jejímž cílem byla pomoc zemí „s přebytkem“ zemím „s nedostatkem“. Asociace IDA byla založena v roce 1960 již jako součást Skupiny Světové banky,⁴⁷ od počátku svého fungování pomáhá snížit chudobu po celém světě poskytováním bezúročných půjček a grantů, které mají nastartovat ekonomický růst,

⁴⁴ The World Bank (2011g): *International Bank for Reconstruction And Development. IBRD. Background*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/D6IEM83I10>, 3. 2. 2012.

⁴⁵ The World Bank (2001c): *Select Facts & Figures on Fragility and Conflict*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/WGGI6ZOCX0>, 3. 2. 2012.

⁴⁶ Lips, 2011: 2.

⁴⁷ Vznik IDA zpečetilo 15 zemí: Pákistán, Švédsko, USA, Velká Británie, Kanada nebo Thajsko.

snížit nerovnost mezi chudými a rozvinutými zeměmi. Přičemž hlavní důraz je kladen na pomoc chudým zemím.⁴⁸

IDA půjčuje peníze ve formě IDA kreditů, které nemají žádný nebo malý úrok, přičemž splátky jsou rozloženy do 25 až 40 let. IDA Spolupracuje s IBRD, která pomáhá zemím se středním příjmem, dohromady sdílí vedení a mechanismus pro financování své činnosti. Nárok na příspěvek spadá pod určitá kritéria: výše hrubého národního příjmu (GNI) a nízká úvěruschopnost na výpůjčku od IBRD. Celý průběh financování asociací IDA má několik principů:⁴⁹

- svoje akce financuje pomocí kreditů a grantů přímo jejím členům, veřejným nebo soukromým entitám;
- rozvojové operace zvyšují ekonomický rozvoj, produktivitu práce a podmínky pro život; investiční projekty zvyšují technické, ekonomické, finanční, institucionální, environmentální podmínky;
- schválení financování určitého projektu ovlivňuje ekonomická struktura a schopnost země se vypořádat s dluhem; IDA si musí být jistá, že finance nemůže stát čerpat jinak (např. pomocí IBRD) a musí zaručit, že finance jsou využívány rozumně, jsou v souladu s dohodou o financování.

Proces identifikace, schválení a rozvržení financí trvá až několik let, ale v naléhavých případech (přírodní katastrofa, finanční krize) IDA zkrátila schvalovací cyklus.⁵⁰ Od svého založení IDA poskytla téměř 238 miliard dolarů, s největším podílem směřujícím do Afriky. Mezi země s největší vypůjčenou částkou za rok 2011, ve všech oblastech činnosti IDA, patří Bangladéš, Indie a Pákistán, kde IDA rozmístila více než 16 miliard dolarů v roce 2011.⁵¹ Na poskytování zdrojů IDA má nárok 79 zemí světa, jejichž obyvatelé žijí s náklady menšími než dva dolary na den.^{52, 53}

Během let 1960 až 1980 byla IDA největším poskytovatelem multilaterální pomoci, snížení přišlo koncem 90. let, kdy se pomoc roztříštila mezi více aktérů (OSN, WHO, Evropskou komisi, MMF a další programy SB).⁵⁴ SB tvrdí, že poskytování

⁴⁸ The World Bank (2005a): *Archives. Chronology. 1944-2005*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/Z052FIDA70>, 2. 2. 2012.

⁴⁹ IDA, 2010: 7.

⁵⁰ tamtéž, s. 6.

⁵¹ The World Bank (2011h): *Lending Data*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/7HL2KJMMG0>, 3. 2. 2012.

⁵² The World Bank (2011j): *What is IDA?* Dostupné na: <http://go.worldbank.org/ZRAOR8IWW0>, 2. 2. 2012.

⁵³ Mezi největší přispěvatele dlouhodobě patří USA, Japonsko, Německo nebo Velká Británie.

⁵⁴ Weiss, 2007:6.

pomoci postkonfliktním zemím je náročnější a pomoc musí proudit jednotnou cestou, proto SB rozvíjí silný vztah s agenturami OSN, OECD a dalšími rozvojovými bankami a donory. Pomoc slabým a postkonfliktním zemím se neustále zvyšuje (fiskální rok 2000: 772 miliónů dolarů, fiskální rok: 2009: 1.6 miliardy dolarů).⁵⁵ Postkonfliktní společnosti čelí chudobě a slabým institucionálním kapacitám, oboje způsobuje čtyřicetiprocentní pravděpodobnost navrácení konfliktu do deseti let po uzavření míru.⁵⁶ Proto světové společenství věnovalo větší pozornost těmto zemím a navýšilo počet institucionálních reforem a iniciativ. IDA je hlavním tělesem SB, které poskytuje pomoc postkonfliktním a slabým státům. Je financována příspěvky bohatších členů a vlád, další příspěvky pramení z příjmů IBRD a IFC a ze splátek členů IDA.

Každé tři roky se schází dárci IDA, prověřují a obnovují fondy IDA a revidují aplikované politiky. Stanovují tzv. plnění (*replenishment*), tedy výši příspěvků, a priority činnosti IDA v určitém časovém úseku. Od roku 1960 bylo přijato 16 „plnění“, poslední „plnění“ IDA16 bylo přijato v roce 2010 a má platnost do roku 2014. Velká pozornost je věnována otázkám genderu, změnám klimatu a slabým a konfliktem ovlivněným společnostem, hlavním zájmem je kontrola, dosažení a monitoring rozvojových praktik.⁵⁷ V rámci IDA13 se formálně potvrdilo větší zaměření na postkonfliktní země a „plnění“ IDA14 navýšilo objem financí směrem k postkonfliktním zemím.⁵⁸ Většina finančních zdrojů IDA se rozděluje podle systému PBA (*Performance-based Allocation*), ale postkonfliktní země mají nárok na mimořádné zdroje IDA. Speciálním nástrojem, který reguluje rozdělování postkonfliktní pomoci je, *Post-Conflict Performance Indicators Framework* (PCPI), který posuzuje kvalitu institucionálního rámce dané země a její schopnost úspěšně zvládnout přechod z konfliktu směrem k udržitelnému ekonomickému rozvoji. Nastavená kritéria podporují názor, že v postkonfliktních zemích je třeba spojit sféry bezpečnostní, politické, ekonomické a sociální. Zmíněná kritéria jsou: hospodaření a strukturální politika; sociální inkluze a lidský rozvoj; vláda a rizika postkonfliktní společnosti.^{59, 60} Projekty, které byly financovány asociací IDA, se týkaly například

⁵⁵ The World Bank (2011f): *IDA. Fragile And Conflict-Affected States*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/P5E2CSXGY0>, 2. 2. 2012.

⁵⁶ tamtéž.

⁵⁷ Lips, 2011: 3.

⁵⁸ Bannon, 2005: 50.

⁵⁹ The World Bank (2011j): *The New Post-Conflict Performance Indicators Framework*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/77001OJNX0>, 3. 2. 2012.

reintegrace bývalých bojovníků ve Rwandě, nastartování rozvojových programů v Bosně a Hercegovině nebo zajištění přístupu k základní zdravotní pomoci v Afghánistánu.

2. 2 Mění se agenda v 90. letech

S nárůstem konfliktních situací a zkušeností z Bosny a Hercegoviny, Rwandy, Západního břehu a Gazy a přesvědčení mezinárodního společenství se i SB začala věnovat těmto konfliktům. V roce 1997 vydala SB dokument *A Framework for World Bank Re-engagement in Post-Conflict Reconstruction*, který definoval určité postupy při postkonfliktní rekonstrukci a zároveň ji upřednostnil před předešlým konceptem přestavby ekonomické infrastruktury. Dokument uvádí pět fází zapojení SB do postkonfliktní rekonstrukce: sledování situací v konfliktních státech (*watching brief*); příprava přechodné podpůrné strategie k míru (*transitional support strategy*, TSS); včasné postkonfliktní aktivity; postkonfliktní rekonstrukce a postupný návrat k normálním podmínkám.⁶¹ Tento nový přístup SB byl formován zkušenostmi devadesátých let, kdy si SB uvědomila, že problematika rozvoje a boje proti chudobě se nedá zjednodušit jen na úroveň ekonomického růstu. Oproti éře šedesátých až devadesátých let SB došla k závěru, že zvyšování ekonomického růstu a výstavba infrastruktury není „lék na všechny bolesti“ rozvojových států. Dospěla k názoru, že neustálá distribuce prostředků do „bezedných pokladnic“ rozvojových a postkonfliktních států není to pravé řešení a je potřeba se zaměřit i na proměnu politického a sociálního prostředí.⁶² Dále v témže roce zřídila útvar pro postkonfliktní rekonstrukci (*Post-Conflict Unit*) a zvláštní fond pro postkonfliktní země (*Post-Conflict Fund*).⁶³ O rok později vydala zprávu *The World Bank's Experience with Post-conflict Reconstruction*, která obsahovala kritické zhodnocení práce SB v Salvadoru, Bosně a Ugandě. Zkráceně hodnotila působení ve Rwandě nebo na Haiti. Ze závěrů zprávy vyplynulo doporučení, aby SB více dbala na urgentní potřeby postkonfliktních zemí, lokální podmínky (flexibilní zřizování misí, vysílání odborných týmů a monitoring) a odložila svůj centralistický přístup. Právě zřízení zvláštního fondu a útvaru pro postkonfliktní rekonstrukci jsou správnými kroky. A zároveň zpráva požadovala, aby

⁶⁰ PCPI zahrnuje všechny země, které mají nárok na mimořádné plnění IDA (*exceptional allocation*).

Tyto země pro rok 2010 byly: Afghánistán, Angola, Burundi, Demokratická republika Kongo, Republika Kongo, Pobřeží Slonoviny, Eritrea, Libérie a Východní Timor.

⁶¹ CSIS and AUSA, 1998: 6.

⁶² Lindner – Strnad, 2006: 121.

⁶³ Waisová, 201: 100.

dokument *A Framework for World Bank Re-engagement in Post-Conflict Reconstruction* byl revidován a byla z něj vytvořena operační politika SB – a to se později i stalo. Kriticky bylo nahlíženo hlavně na privatizaci v postkonfliktních zemích, která přinesla ne vždy pozitivní a dlouhodobě udržitelné výsledky.⁶⁴ Ve stejném roce vydala dále spíše teoretický dokument shrnující roli banky v postkonfliktní rekonstrukci *Post-Conflict Reconstruction: The Role of The World Bank*. Shrnuje hlavně dosavadní vzorce poskytované pomoci, přičemž tvrdí, že SB by měla spíše podporovat rozvojové a postkonfliktní aktivity v součinnosti s místními strukturami, než sama zavádět určitá řešení. Její práce by nadále měla pokračovat ve spolupráci s mezinárodními partnery: systémem OSN a MMF. Zatímco v zakládajících člancích měla SB, že nijak neparticipuje na domácí politice státu a je mimo její dohled, tento dokument doporučuje jednat a podporovat takové aktivity, které nepoškodí (*do no harm strategy*) a nezhorší stávající konfliktní situaci – je zde vidět politický akcent.

Koncem devadesátých let a počátkem nového tisíciletí prošla SB i dalšími změnami: útvaru *Post-Conflict Unit* byl posílen mandát i rozpočet a vzniklo nové těleso *Conflict Prevention And Reconstruction Unit* (CPRU). Druhou změnu přinesly výzkumné práce, které se zabývaly ekonomickými příčinami a následky konfliktu. Výzkumné práce týmu Paula Colliera přišly se závěrem, že občanské války jsou přímo ovlivněny ekonomickými obtížemi a naopak. Z tohoto důvodu je nutné věnovat pozornost prevenci konfliktu a přímým potřebám konfliktních společností.⁶⁵

Počátkem roku 2001 přijala banka oficiální operační politiku *Development cooperation and conflict* (OP 2.30), která obsahovala několik zásad a direktiv, jež měly být plněny v rámci všech programů SB. Soustředovala se zejména na druhou fázi působení banky v postkonfliktních státech:⁶⁶ přechodnou podpůrnou strategii (TSS).⁶⁷ Tato operační politika přináší poměrně zásadní změnu v práci SB, je zde totiž uvedeno, že „TSS je úzce spojená s cíli a prioritami mírových dohod (...), které byly odsouhlaseny oběma stranami konfliktu.“⁶⁸ To znamená, že SB při své činnosti zvažuje politické okolnosti v dané zemi, což je změna, protože v zakládajících člancích SB je stanoveno, že politická situace nijak nepodmiňuje působení SB. SB při svém působení

⁶⁴ Houten van, 2007: 643.

⁶⁵ Houten van, 2007: 643; Waisová 201: 100.

⁶⁶ Pět fází postkonfliktní rekonstrukce, jež byly přijaty v dokumentu *A Framework for World Bank Re-engagement in Post-Conflict Reconstruction*, přijatém v roce 1997.

⁶⁷ TSS byla později přejmenována na Interim Strategy Note.

⁶⁸ The World Bank (2001b): *OP. 2.30 – Development Cooperation And Conflict*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/QWWKAOJSW0>, 3. 2. 2012.

aplikuje spolupráci mezi ekonomickou a politickou dimenzí peacekeepingu.⁶⁹ Též stanovuje míru aktivit, které má SB podnikat v různých typech a fázích konfliktů a zdůrazňuje roli SB při minimalizaci příčin případného konfliktu. Je zde patrná změna přístupu banky od zaměření jen na postkonfliktní rekonstrukci k úmyslu SB poskytovat pružná a citlivá řešení skrze své aktivity a strategie.⁷⁰

SB v roce 2011 aktivně působila ve více než 40 zemích světa a situace po 9/11 přivedly SB k určitým změnám v její činnosti. Zejména vyzývaly k přeformulování aktivit přijatých v 90. letech. SB a její týmy došly k závěru, že „*chudoba nevede k terorismu, ale že prostor pro vznik a fungování teroristů tvoří rozpadlé státy.*“⁷¹ Výsledkem těchto uvážení bylo přijetí iniciativy *Low-Income Countries Under Stress* (LICUS). Jednotka, která LICUS řídila, se tak dostala na lepší pozici než marginalizovaná CPRU. Všechny země LICUS jsou náchylné ke konfliktu, ale ne všechny jsou konfliktem ovlivněné.⁷²

K lepšímu urovnání situace v postkonfliktních zemích SB přijala řadu finančních zlepšení a opatření, které umožňují rychlejší a efektivnější rozdělení půjček. Například lze toto pozorovat na nárůstu počtu fondů, které jsou financovány z příjmů banky a darů donorů. Takové fondy byly zřízeny například pro Kosovo nebo Bosnu a Hercegovinu.⁷³

SB pod vlivem sílicího vnějšího tlaku musí zahrnout do své rozvojové agendy i témata bezpečnosti, a proto prosazuje zařazení postkonfliktních společností do své rozvojové politiky. SB tak dává přednost procesům sociální integrace a smíření na úkor makroekonomické stabilizace a přestavbě fyzické infrastruktury – tím zvyšuje integraci a možnost úspěchu svých politik prováděných v postkonfliktních zemích. Distribuuje svou pomoc v rámci programů pro speciální potřeby žen a bývalých bojovníků, programů pro reintegraci vnitřně vysídlených osob nebo programů vzdělávání. Podporuje zesílení politických struktur v zemi a optimalizaci politických institucí. Zabývá se schopností zemí využívat pomoc a zároveň splácet půjčky na tuto pomoc, aby pro ně pomoc nebyla v budoucnu finančně „bolestivá“. Dále SB zdůrazňuje, že si je vědoma důležitosti spolupráce s dalšími aktéry, donory, mezinárodním společenstvím, lokálními strukturami a vládami.⁷⁴ Podle zprávy z roku 2011 *Conflict, Security and Development* jsou největší hrozbou pro rozvoj nové formy násilí a konfliktů vzniklých

⁶⁹ Boyce, 2004: 2.

⁷⁰ Houten van, 2007: 643-644.

⁷¹ Bannon, 2005: 53.

⁷² Boyce, 2004: 5.

⁷³ Houten van, 2007: 644.

⁷⁴ tamtéž, s. 644-645.

po rozpadu bipolárních struktur. Jen v případě, že je udržena bezpečnost, může docházet k rozvoji.⁷⁵

2. 2. 1 Postkonfliktní fond

Po zkušenostech z občanských válek z první poloviny 90. let banka zřídila útvar pro postkonfliktní rekonstrukci: *Post-conflict Unit*. Tato nová jednotka měla sloužit jako těžiště pro rozvojovou politiku, integraci, informování a monitoring různých aktivit SB. Jeho hlavními cíli bylo shromažďování informací, sledování rozvoje v zemích a hodnocení informací pro SB. Útvar by měl každoročně vydávat informace o působení na daném místě, aby se zabránilo duplikaci rolí s dalšími rozvojovými programy (zejména s těmi, které zřídila OSN). Útvar měl jasně vymezené funkce:⁷⁶ podporovat partnerství SB s ostatními členy procesu; využívat výhod z rostoucího zájmu o postkonfliktní rekonstrukci jak na akademické, tak politické úrovni; zrychlit a institucionalizovat proces spolupráce a sdílet zkušenosti z odlišných míst postkonfliktních strategií (tzn. webové stránky, databáze); koordinovat spolupráci více regionů a zemí na *tehdy* nových aktivitách: odminování, demobilizace a reintegrace; sloužit jako sekretariát SB; a sledovat a zveřejňovat dosažené úkoly a podnítit používání nově nabytých informací (*lessons learned*). Z těchto faktů je patrné, že SB vyvinula snahu o to, jak lépe reflektovat podmínky v postkonfliktních zemích, lépe informovat, sdílet poznatky a neuplatňovat jeden rámec postkonfliktní pomoci ve všech zemích.

V roce 2001 mu byl posílen mandát a změněn název na *Conflict Prevention and Reconstruction Unit* (CPRU), důvodem byl požadavek zařazení širšího spektra problémů týkajících se rozvoje a rekonstrukce. Ale vývoj v tomto směru je velmi pomalý, na makroúrovni vyvinula jednotka rámec pro analýzu konfliktu (*Conflict Analysis Framework*), na základě tohoto rámce CPRU zjistila, že je velice problematické pracovat tam, kde rozvojové strategie nezahrnují do svého plánu riziko konfliktu a jsou vůči tomuto tématu „slepé“. Na mikroúrovni (hodnocení projektů) vyvíjí CPRU nástroj pro hodnocení dopadu míru nebo konfliktu na stav země (*Peace and Conflict Impact Assessment tool*).⁷⁷

⁷⁵ Bannon, 2005: 53; Waisová, 2011: 100.

⁷⁶ The World Bank, 1998: 53-55.

⁷⁷ Boyce, 2004: 4.

Po zkušenostech ze zemí bývalého Sovětského svazu a zemí Balkánu,⁷⁸ kdy byly použity také fondy, banka v roce 1997 zřídila *Post-conflict Fund*, který měl poskytovat rychlé půjčky a granty postkonfliktním zemím a usnadňovat přechod k udržitelnému rozvoji a ekonomickému růstu. Hlavní rozdíl mezi poskytováním půjček v rámci programů SB a tímto fondem je relativní snadnost a pružnost při schvalování půjček, nejsou zde nastaveny tak velké institucionální požadavky. To umožňuje rozmístění půjček mnohem rychleji.⁷⁹

Výše poskytnuté částky je od 25 tisíc dolarů do jednoho miliónu dolarů, přičemž víceleté projekty mohou jeden milión překročit. Žadatelé o půjčku musí tento fakt diskutovat s týmem SB, který působí v dané zemi (*country team*) a dále například s CPRU. Je několik okolností, které je třeba pro získání grantu dodržet: získat potvrzení od vlády nebo ministerstva dané země a dále je požadováno, aby požadavek na grant byl spolufinancován také jinou agenturou k efektivnímu udržování partnerství mezi organizacemi. Naopak existují aktivity, které jsou z financování fondem vyloučené: rozsáhlé postkonfliktní aktivity; aktivity, které mohou být financovány jiným tělesem SB nebo duplikují práci SB nebo jiné agentury; soukromé výzkumy (např. pro diplomové práce); výtěžky z grantu nemohou být použity na provozní výdaje grantové organizace.⁸⁰ Mezi pět hlavních aktivit *Post-conflict Fund* patří:⁸¹

- socio-ekonomická analýza konfliktu;
- monitorování situace v zemích, kde SB není aktivní;
- podpora strategie a rozvoje při přechodu z konfliktu k míru (TSS);
- rozvojové aktivity malého rozsahu;
- publikace studií a pořádání diskusních fór relevantních pro SB.

Po roce 2004 je za vedení *Post-conflict Fund* (PCF) a fondu LICUS odpovědno stejné oddělení banky (*Social Development Department*).⁸² Zejména spolupráce s fondem LICUS (zmíněno dále) byla velmi efektivní a spolu *Post-conflict Fund* se podílely na rekonstrukci v mnoha afrických státech nebo Afghánistánu.⁸³ Finance jsou rozdělovány různými směry do rozličných oblastí konfliktu.

⁷⁸ Činnost v post-sovětském prostoru byla zaměřena hlavně na pomoc uprchlíkům, vnitřně vysídleným osobám, zdravotní pomoc dětem a stimulaci ekonomického sektoru. Přičemž příjemci grantů byly vlády, nevládní organizace nebo OSN.

⁷⁹ Houten van, 2007: 645-649.

⁸⁰ The World Bank (2011b): *Application Conditions and Limitations*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/D9J7V7VCH0>, 30. 1. 2012.

⁸¹ The World Bank, 2002a: 2.

⁸² Bahnson – Cutura, 2004: vii.

⁸³ Houten van, 2007: 645.

Jeden z největších projektů roku 2004 (1,5 miliónu dolarů), financovaný PCF, byl vytvořen pro transformaci vztahů stran konfliktu v Súdánu, jednalo se zejména o dohled nad oblastí. Oproti tomu nízkou částkou (50 tisíc dolarů) přispěl fond na podporu a nové příležitosti pro irácké vdovy.⁸⁴ O největší projekt roku 2005 (téměř 2 milióny dolarů) zažádalo kosovské ministerstvo kultury na omezení nepokojů a zvýšení soudržnosti společnosti a různých etnik.⁸⁵ V Demokratické republice Kongo PCF financoval reintegraci bývalých bojovníků a zranitelných osob ve spolupráci s Mezinárodní organizací práce (ILO). V Somálsku spolupracoval na modernizaci zdravotnické služby ve spolupráci s Červeným křížem.⁸⁶ Na zde uvedených příkladech pomoci je vidět, že fond PCF rozděluje svou pomoc flexibilně a směrem k mnoha aktérům. O grant si může zažádat dle výše uvedených podmínek téměř každá entita, není vázán pouze na vládu nebo stát.

Působení PCF spadá každých 3 až 5 let pod hodnocení sekretariátu, který zváží jeho činnost a vydá doporučení. V zatím posledním zhodnocení z roku 2007 zmiňuje PCF jako efektivní a relevantní těleso SB, „*kteří nabízí možnost rychlé akce a vysoký stupeň flexibility, nedostupné v ostatních programech* (SB, pozn. aut.).“⁸⁷ Pozitivně zpráva hodnotí rychlost, pružnost, inovaci a schopnost dosáhnout uspokojivých výsledků i za malé a méně financované projekty. Negativněji pak schopnost vybírat projekty, které jsou určeny k financování. Tvrdí, že rozdělování pomoci je až příliš ovlivněno vnímáním konfliktu jako prioritního zájmu (skrz *conflict lenses*, pozn. aut.). Zpráva uvádí, že 85% projektů bylo vysoce uspokojivých a dosáhlo svých cílů, na druhou stranu některé projekty se potýkají s nedostatkem informací a je tedy těžké je hodnotit. Navíc PCF je institucionálně zakotven v Oddělení sociálního rozvoje Světové banky, a to také limituje jeho působnost v rozhodování.

2. 2. 2 Nástroj pro země s nízkým příjmem pod tlakem (LICUS)

V roce 2001 inicioval prezident Světové banky James Wolfensohn vznik operační skupiny, která se měla zabývat chudými zeměmi (*Low-Income Countries Under Stress*), jejichž politická i ekonomická struktura nedovolovala účast mezinárodních donorů a programů. Bylo to též způsobeno náladou po útocích z 11. září

⁸⁴ The World Bank, 2004b: 3.

⁸⁵ The World Bank, 2005b: 3.

⁸⁶ The World Bank (2011): *The Post-conflict Fund. Country Status*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/DSDISBXGL0>, 30. 1. 2012.

⁸⁷ The World Bank, 2007: 1.

a názorem, že není možné se zabývat jen zeměmi s dobrými politikami (*good policies*), jako to bylo doposud, protože zde bylo efektivnější uplatňovat pomoc. Ale je třeba se více zaměřit i na nedemokratické režimy. Pro iniciativu LICUS byl v roce 2004 vytvořen fond, jenž má pomoci zavádět reformní kroky a zajišťovat dopravení sociálních služeb do nejchudších zemí světa, kde tradiční rozvojové přístupy selhaly, ale další poskytování pomoci je naprosto esenciální. Fond byl založen pro země, které měly velké nedoplatky vůči SB – a byly tak vyloučeny z pomoci mezinárodních aktérů, kteří zde posilovali stávající instituce, zaváděli ekonomické, sociální a vládní reformy a vytvářeli takové kapacity, které umožňovaly zemím přijetí základních služeb. Zemím, které mají těžkosti s endemickou chudobou, slabými autoritami, frakcionalizovanou společností, korupcí a institucionální problémy, pomáhá fond takto:⁸⁸

- podporuje přijetí včasných opatření a reformů nutných k další spolupráci s mezinárodními aktéry;
- rozvíjí takový systém, který by byl schopen přijímat pomoc na sociální bázi (HIV/AIDS programy, lékařské péče) a podnítit další mezinárodní pomoc;
- rozvíjí vyrovnané přístupy s více dárci místo toho, aby přijal jedinou selektivní strategii pro reformu, a poté musí propagovat dosažené výsledky.

Ukázkou takové země, kde fond pomohl díky včasnému zakročení SB, je Súdán. Pomoc vedla k posílení institucí a možnosti zavádět ekonomické a sociální reformy, ač Súdán měl nedoplatky vůči bance.⁸⁹ Fond v rámci LICUS pomohl v počátečních reformách (před zahájením robustní pomoci a financováním v rámci IDA) dále v Libérii, Pobřeží slonoviny nebo Somálsku (zajištění ekonomického memoranda nebo zlepšení mateřské péče ve spolupráci s Červeným křížem). Fond je spravován a financován z přebytků SB. Schvalování grantů pramení z dlouholeté zkušenosti s financováním postkonfliktního fondu (*Post-Conflict Fund*).⁹⁰

SB ve své hodnotící studii vydané roku 2006 pod názvem *Engaging with Fragile States* uvádí, že zkušenosti s činností LICUS byly smíšené. Činnosti v rámci LICUS poskytly dalším krokům SB institucionální základ pro další reformy, zejména makroekonomické. Je nutné, aby SB spolupráci na mezinárodním měřítku posílila nebo

⁸⁸ The World Bank (2011i): *The LICUS Trust Fund*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/77EF5S40M0>, 25. 1. 2012.

⁸⁹ The World Bank (2004a): *LICUS Initiative - Questions and Answers with Sarah Cliffe*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/ZZ2E4WXPZ0>, 25. 1. 2012.

⁹⁰ The World Bank (2011i): *The LICUS Trust Fund*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/77EF5S40M0>, 25. 1. 2012.

i přesunula na lokální úroveň. SB musí přesně vymezit, čeho chce dosáhnout a těchto cílů pak dosahovat pomocí svých těles, například LICUS.⁹¹

2. 3 Zpráva Conflict, Security and Development a budoucnost

Pokračující zájem SB o slabé a ke konfliktu náchylné státy se nezměnil. Právě naopak, v roce 2011 vydala zprávu *Conflict, Security and Development*, která se velmi podrobně zabývá těmito tématy a snaží se nastínit nový postup a strategie. Zpráva dochází k závěru, že slabé země ovlivňují nové formy násilí, a to střídání politického násilí s obdobím kriminálního násilí. SB proto zdůrazňuje, že bezpečnost a rozvoj jsou tolik propojené, že je třeba v nebezpečných oblastech napomáhat ke snížení příčin opakujícího se násilí.⁹² Uvádí, že vzorce násilí se v minulých letech změnily. Počet obětí občanských válek se za posledních třicet let zmenšil, ale jejich místo „vyplnila“ úmrtí způsobená jinými typy „nepřetržitého“ násilí, jako je třeba přeshraniční kriminalita (např. obchod s drogami), jak tvrdí spoluautorka zprávy Sarah Cliffe.⁹³

Prezident Světové banky Robert Zoellick shrnuje pět základních bodů celé zprávy, dle kterých by se měla SB nadále řídit:

- *Legitimita institucí je klíčem ke stabilitě.* Pro koncept postkonfliktní rekonstrukce to znamená, že včasné aktivity jsou velmi důležité. Zajištění sociální soudržnosti a důvěry lidí a poté reforma institucí jsou velmi žádané.

- *Posílení občanské bezpečnosti, práva a nové pracovní příležitosti jsou esenciální pro snížení konfliktu.* Pro úspěšný začátek postkonfliktních aktivit je důležitá organizace nové armády a policejních složek, na tyto aktivity ale SB nemá zdroje. Proto se zaměřuje alespoň na poskytování pracovních míst v primárním sektoru a věnuje pozornost zapojení žen do procesu politických, bezpečnostních, rozvojových a ekonomických reforem. Waisová upozorňuje na pojem občanská bezpečnost, který byl použit ve snaze vymezit se proti termínu lidská bezpečnost. Občanská bezpečnost je oproti lidské bezpečnosti, založena na svobodě od strachu a násilí.⁹⁴

- *K úspěšným cílům je potřebná změna institucí Světové banky.* Mezinárodní dárci musí být schopni se rychle adaptovat a používat dlouhodobé a citlivé metody pro zlepšení podmínek v dané zemi. Jako úspěšné se jeví multilaterální fondy, které dokáží

⁹¹ Carvalho, 2006: 15-43.

⁹² Waisová, 2011: 100.

⁹³ The Guardian (2011): *World Bank urges new focus on global development in fragile states*. Dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/global-development/2011/apr/11/world-bank-global-development-focus>, 6. 2. 2012.

⁹⁴ Waisová, 2011: 100; The World Bank, 2011d: 41.

asistovat slabým vládám. Důležitou poznámku k tomuto bodu má jeden z editorů této zprávy, Nigel Roberts, který tvrdí, že dárci jsou zavázáni neplýtvat financemi a využívat je efektivně, a proto tyto požadavky často mají přednost před potřebou rychlého jednání.⁹⁵

- *Podpora víceúrovňového přístupu.* Některé aktivity musí být provedeny na národní úrovni, jiné musí být aplikovány v rámci lokálních podmínek a například potlačení ilegálního obchodu musí být provedeno na globální úrovni.

- *Globální prostředí se mění.* Proto by se SB při svých aktivitách měla zaměřit i na spolupráci s regionálními organizacemi a zeměmi se středním příjmem.

Zpráva se ve třech hlavních částech zabývá cyklickým násilím a rizikem návratu konfliktu, zkušenostmi z předešlých let, posilováním institucí postkonfliktních států a posledně zmiňuje doporučení a možnosti svých aktivit. Aktivity vedoucí ke zlepšení situace slabých zemí, jsou dlouhodobé a výsledky se mohou projevit až po generacích – ale změna je možná právě díky spolupráci mezinárodních organizací a postupnou přestavbou státních institucí. Zpráva konstatuje, že prioritou je zajištění tří hlavních bodů stabilní společnosti: občanská bezpečnost, zajištění spravedlnosti a dostatek pracovních příležitostí.⁹⁶

2. 4 Zhodnocení aktivit Světové banky

Proces postkonfliktní rekonstrukce je složitý a organizačně náročný a v průběhu praxe bylo vyzkoušeno mnoho přístupů, jak jednat. V následující části uvedu některé kritické názory a doporučení na působnost SB při postkonfliktní rekonstrukci. Je zde několik faktorů, které SB zvažuje při svém působení při rekonstrukci: výše nákladů, míra efektivnosti a otázka státu (vlády) v procesu rekonstrukce. SB v rámci implementace svých hlavních programů potřebuje rovný protějšek, tedy schválení svých programů vládou. To se jeví jako problematické, protože včasné zakročení mezinárodních aktérů je sice žádané, ale na druhou stranu se vláda po konfliktu potýká s těžkostmi a institucionální slabostí. Proto schvalování velkých půjček a přijímání velkých rozvojových plánů je sporné. Například SB může financovat DDR programy,⁹⁷

⁹⁵ PBS (2011): *World Bank Report Offers New Approaches to Reducing Conflict*. Dostupné na: <http://www.pbs.org/newshour/rundown/2011/04/world-bank-report.html>, 6. 2. 2012.

⁹⁶ The Guardian (2011): *World Bank urges new focus on global development in fragile states*. Dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/global-development/2011/apr/11/world-bank-global-development-focus>, 6. 2. 2012.

⁹⁷ DDR program, z angličtiny: *disarmament, demobilization, reintegration*, znamená odzbrojení, demobilizace a neintegrace.

ale spolupráce s armádou a vojskem dovolena není, stejně tak participace na otevřených politických aktivitách.⁹⁸ Pokud se podíváme na všechny programy SB komplexně, lze vyvodit pozitivní nebo negativní specifika:⁹⁹

- SB je schopna v rámci multilaterálních fondů poskytovat dlouhodobou a efektivní rozvojovou pomoc. Fondy jsou účinnější, když je jejich pomoc poskytována jako podpora rozpočtu země než skrze projekty. Je schopna distribuovat zdroje na lokální úroveň a snižovat riziko korupce. Naopak by byla potřeba, aby skrze fondy byla pomoc rozmísťována ihned po skončení konfliktu a byl stanoven rámec, dle kterého by mohla spolupracovat s agenturami OSN, což by zrychlilo proces pomoci.

- Zatímco všechny granty IDA jsou rozdělovány podle systému PBA, postkonfliktní země mají možnost získávat mimořádné finance. Negativem je netransparentnost při používání indikátorů PCPI, které určují způsobilost země pro financování. Je poměrně málo zemí, které „dosáhnou“ na tuto pomoc.

- Pozitivem pro *Post-Conflict Fund* je poměrně snadná dosažitelnost získat jeho finance v porovnání s jinými programy SB. Požadavky rychle schvaluje a umožňuje spolupráci s mnoha aktéry (ne jen státy): vládami, národními institucemi, NGOs, agenturami OSN a jinými občanskými organizacemi. Dovoluje včasné postkonfliktní aktivity a menší projekty. Zápornou stránkou je limitovaná výše zdrojů, poptávka po financování tak převyšuje nabídku.

- Iniciativa LICUS a její fond byla založena, aby posilovala instituce nejchudších zemí do té míry, aby byly schopny poté financovat svoje požadavky z jiných programů SB. Díky tomuto fondu mohou probíhat včasné postkonfliktní aktivity, které jsou velmi důležité pro další průběh rekonstrukce. Slabou stránkou je opět limitovaná výše příspěvků, to snižuje počet projektů, které mohly být realizovány.

2. 4. 1 Úskalí v činnosti Světové banky

Dle profesora ekonomie Boyce, který se zaměřuje na rozvoj a bezpečnost, lze vyzorovat úskalí, která ztěžují SB činnost a se kterými se neumí vypořádat. Zaprvé jde o nerovnost mezi obyvatelstvem, která způsobuje rozdíly a nejednotnost společnosti. SB sice přijala určitá opatření, která reflektovala požadavek jejího citlivějšího působení v postkonfliktních společnostech, například jednotka CPRU vyvinula rámec pro analýzu konfliktu, ale přesto k reformulaci přístupu bude potřeba dlouhodobější proces.

⁹⁸ Kurtenbach – Seifert, 2010: 26.

⁹⁹ Ball, 2007: 3-6.

Horizontální nerovnosti se týkají etnicity, ras a náboženství, tyto nerovnosti často hrají klíčovou roli v otázce vypuknutí konfliktu (např. ve Rwandě toto uspíšilo genocidu v roce 1994). Přestože je tento problém velice důležitý, multilaterální dárci nedokázali pochopit ekonomicko-politické podmínky v dané zemi.¹⁰⁰

Zadruhé jde o problém zajišťování makroekonomické stability (stabilizaci cen a směnných kurzů), na kterou se SB v minulosti zaměřovala. Nedávné výsledky ale potvrdily, že v postkonfliktních podmínkách je často důležitější sociální politika a snižování napětí než makroekonomické aktivity. Sociální inkluze je v tomto případě lepší k uspokojení investorů a nastartování soukromého sektoru. Pro určení úspěchu nebo neúspěchu ekonomických reforem by se mělo spíše než k inflaci přihlížet ke kupní síle samotné společnosti.

Třetí úskalí se týká samotné struktury SB, většina operačních jednotek a personálu je spíše hodnocena na základě počtu půjček a objemu poskytnutých financí než na základě výsledků a úspěchů.

Další závěr, který Boyce ve své studii zmiňuje, je fakt, že pomoc má být podmíněna uzavřením míru (*peace conditionality*). Ale často jsou tyto snahy podkopány nedostatkem kapacity a slabou spoluprací uvnitř tělesa. Příkladem je prohlášení bývalého prezidenta SB Jamese Wolfensohna, který zdůraznil, že pomoc pro Bosnu a Hercegovinu by měla být podmíněna implementací dohod všemi stranami a spoluprací s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.¹⁰¹ O rok později SB a MMF zadržely všechny půjčky Chorvatsku do té doby, než vydalo 10 lidí podezřelých z válečných zločinů. Collierův tým potvrdil, že „podmíněná“ pomoc je stabilizující a efektivní.¹⁰²

2. 4. 2 Ekonomické obtíže a chyby v rozvojové politice aneb konfliktní past

Významným počinem ve zkoumání přístupu banky k postkonfliktním státům byly práce již zmíněného Paula Colliera, který zkoumal příčiny války a konfliktu a podporoval preventivní přístup proti vzniku konfliktu. Připomíná, že chabé ekonomické podmínky ve státě rozdmýchávají napětí, které pak vede ke konfliktu. Podporuje přesměrování a rozšiřování pomoci do nejchudších zemí světa, kde riziko konfliktu je nejvyšší, a v nich potom posilování technických a administrativních kapacit

¹⁰⁰ Boyce, 2004: 8.

¹⁰¹ Boyce poznamenává, že to bylo řečeno na *Second Donors' conference on the Reconstruction of Bosnia And Hercegovina*. 13. 4. 1996 (Boyce, 2004: 14).

¹⁰² Boyce, 2004: 14; Collier a kol., 2003: 177.

k úspěšnému přijímání rozvojové pomoci.¹⁰³ Collier zformuloval termín „konfliktní pastí“ (*conflict trap*), kterým vysvětluje, že ekonomické obtíže a chyby v rozvojové politice spolu souvisí, a je tedy cílem tyto chyby odstranit a tak zabránit konfliktu.¹⁰⁴ V případě vypuknutí konfliktu a po jeho skončení by SB měla provádět takové postkonfliktní praktiky, které by napomáhaly ekonomickému růstu, a tím by zároveň zabránily návratu konfliktu. Současně by měla monitorovat dodržování mírových smluv a snížení výdajů na zbrojení. Tyto poznatky přivedly SB k širšímu přístupu k postkonfliktním zemím, již není zaměřena jen na přestavbu fyzické infrastruktury, ale na rehabilitaci obyvatelstva, institucionální vývoj, přístup k volnému trhu, makroekonomickou stabilizaci a hlubší zapojení do politického prostředí společnosti. V rámci tohoto vývoje SB vytvořila také několik nástrojů, které umožňují lepší implementaci programů, zapojení a sdílení poznatků: pravidelná hlášení z místa činnosti, přechodné podpůrné strategie (TSS) a hodnocení potřeb poskonfliktních zemí (*Post-Conflict Needs Assesements*).¹⁰⁵

2. 4. 3 Závěry a doporučení

Při zkoumání tématu postkonfliktní rekonstrukce a vlivu SB na ni lze vypožorovat mezi různými odborníky a organizacemi určité závěry a doporučení. Je důležité zvážit fakt, že vtělení bezpečnostních a rozvojových témat do agendy není lehké. Bylo napsáno výše, že SB se v posledních letech mnohem více věnovala tématu rekonstrukce a prevence konfliktu a přijala řadu politik, což je pozitivní vývoj. Ale výsledky byly limitované. Tyto změny však výrazně ovlivňují politiky SB, a proto je jasné, výsledky nejsou v tak krátkém časovém úseku výjimečné. Boyce tvrdí, že by mezinárodní finanční společenství měla prozkoumat, jak by mohla být jejich pomoc více propojena s implementací mírových dohod a konsolidováním míru.¹⁰⁶ Dále se objevuje riziko mohutnosti programů SB a případná nemožnost správného řízení jejich aktivit. Je zde riziko, že SB si převezme programy, které nebude moci zvládnout.¹⁰⁷

V současných podmínkách existují i způsoby, jak SB může zdokonalit svou činnost. Své strategie by měla vést nadále podle OP 2.30, tedy přístupem *do no harm*. Konkrétně v postkonfliktních tématech by se měla zaměřit na to, co jí jde nejlépe, a to

¹⁰³ Houten van, 2007: 644.

¹⁰⁴ Waisová, 2011: 100.

¹⁰⁵ Nooruddin – Flores, 2007:10.

¹⁰⁶ Boyce, 2004: 15.

¹⁰⁷ Pincus – Winter, 2002: 4.

zprostředkovávat rady a pomáhat vytvářet institucionální kapacity pro sociální a ekonomické reformy. Přímé zapojení, bezpečnost a policejní sektor je lepší zanechat jiným organizacím, tvrdí profesor van Houten.¹⁰⁸ Tomuto názoru ale oponuje zpráva SB z roku 2011, která tvrdí, že bezpečnostně-rozvojový koncept je třeba uplatňovat ve všech oblastech. Obligátní a zcela jasný je požadavek spolupráce s národními vládami a jinými organizacemi. Ke změnám by mělo dojít i na poli hodnocení jejích aktivit a programů. Měly by být vyvinuty indikátory, které by hodnotily (vzájemně propojené) cíle ekonomické a politické stabilizace včetně alternativních makroekonomických indikátorů, jako je třeba kupní síla v dané zemi. Další zhodnocení by mělo být dostupné i pro programy SB a její operační jednotky. Ne z hlediska výše poskytnutých financí, ale z hlediska kvality a kvantity výsledků.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Houten van, 2007: 655.

¹⁰⁹ Boyce, 2004: 10-11.

3. Role a politika Mezinárodního měnového fondu v rámci postkonfliktní rekonstrukce

Dalším poskytovatelem pomoci postkonfliktním zemím je Mezinárodní měnový fond. V důsledku změn, které proběhly po skončení studené války, a nárůstu občanských válek a konfliktů ve všech koutech světa musel i MMF přijmout určitá opatření, jak k těmto situacím přistupovat a jak aplikovat své politiky. Podstatnou roli hrál fakt, že rozpadem bipolárních struktur přibýlo nových států a tranzitních ekonomik, které se zapojily do světové ekonomiky, a bylo nutné takovým státům věnovat pozornost. (Souvztažnost chudoby a bezpečnosti byla zmíněna výše.) Primárně ale MMF ve své agendě vůbec neměl téma pomoci postkonfliktním zemím, to se změnilo právě až v roce 1995. Hlavní náplní jeho činností je snaha o zlepšení finančních systémů členských zemí a snižování chudoby. Monitoruje a dohlíží na globální finanční systém, pokouší se pomáhat zemím s finančními obtížemi, zajišťovat nízkou inflaci, zvyšovat míru zaměstnanosti, vykonává i další aktivity směřující k dlouhodobě udržitelnému ekonomickému růstu a neposledně poskytuje konzultace a makroekonomické analýzy pro své členy.

MMF podporuje „složitější“ aktivity ve srovnání se SB. Obecně poskytuje půjčky zemím, které se dostanou do akutního stavu platebních problémů. Pomáhá zemím restrukturalizovat jejich finanční rezervy, stabilizovat měnový systém nebo podpořit platby importovaných výrobků a služeb, aby nebyl dále narušován jejich finanční systém. Oproti SB a rozvojovým bankám nepůjčuje peníze na specifické projekty. Někdy je kritizován,¹¹⁰ že jeho „západní“ přístup (podpora liberalizace, investice do obchodu a finančního sektoru) nedává možnost zemím (ať už postkonfliktním, nebo chudým) udržet politiky, které ustanovil, a tak snižuje autoritu státu, a tím i možnost se z krizových podmínek dostat. Jeho politika je neflexibilní a nereflektuje špatné podmínky v chudých zemích.¹¹¹ Přesto byla v minulých několika letech přijata určitá opatření, která tato tvrzení vyvracejí. Jde například o flexibilnější rozdělování technické pomoci (*technical assistance*) nebo zřízení rychlé úvěrové služby (*rapid credit facility*). Oproti SB, která vytváří speciální fondy a iniciativy, MMF spíše

¹¹⁰ Mezi kritiky patří například bývalý člen SB Joseph Stiglitz v knize *Globalization and Its Discontents*, nebo politický ekonom Lawrence J. McQuillan. Shrnutí kritických postojů lze najít například v jeho eseji z roku 1999. (Hoover Institution (1999): *The Case against the International Monetary Fund*. Dostupné na: <http://www.hoover.org/publications/monographs/27195>, 16. 3. 2012.)

¹¹¹ Bretton Woods Project (2005): *What are the main concerns and criticism about the World Bank and IMF?* Dostupné na: <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320869>, 28. 2. 2012.

upravuje svoje již stávající nástroje tak, aby reflektovaly podmínky v postkonfliktních zemích. V následující kapitole se zaměřím na historii MMF a změnu jeho role po nárůstu konfliktů v devadesátých letech.

3. 1 Historie Mezinárodního měnového fondu

Mezinárodní měnový fond, jako těleso, které má zajišťovat celosvětovou měnovou spolupráci a finanční stabilitu, zvyšovat zaměstnanost a zajišťovat udržitelný ekonomický růst, vznikl v roce 1945. Na konferenci v Bretton Woods v roce 1944 se 44 vlád shodlo na tom, že je třeba vytvořit takovou strukturu pro ekonomickou spolupráci, která by zabránila opakování Velké hospodářské krize. Dle zakládajícího dokumentu jsou původní cíle MMF:¹¹²

- podpora mezinárodní měnové spolupráce;
- rozvoj a rovnoměrný růst mezinárodního trhu;
- zajištění měnové stability;
- asistence při založení mezinárodního systému plateb a zajištění dostupnosti tohoto systému pro ty státy, které mají platební potíže.

Je patrné, že přímý vztah k postkonfliktním zemím zde není a že činnost je zaměřena na makroekonomickou oblast. Oproti Světové bance MMF postrádá jakoukoliv sociální tematiku. Momentálně je členem 187 zemí světa s tím, že 24 zemí tvoří výkonné předsednictvo.¹¹³

V roce 1945 oficiálně MMF zahájil svou činnost a Francie byla prvním dlužníkem. Větší rozvoj jeho činnosti nastal v šedesátých letech, kdy většina afrických zemí získala nezávislost a zažádala o členství. Přes tento nárůst členů zůstala jedna část světa bez možnosti pomoci ze strany MMF, a to země Sovětského svazu, které kvůli ideologickým rozporům nemohly do MMF vstoupit. MMF byl „klubem“ kapitalistických zemí, který pomáhal stabilizovat situaci tržně orientované ekonomiky.¹¹⁴ V této době fungoval tzv. „brettonwoodský systém“, který ustanovoval dolar jako rezervní měnu a taktéž dolar byl pevně vázán na zlato. Možnost zemí vyměnit si dolar za zlato poté vedla k odčerpání zlata z USA, což vedlo ke zrušení tohoto stabilizačního systému. Po ropných šocích v sedmdesátých letech přišla dluhová krize, způsobená rozvojovými zeměmi a jejich neschopností splácet široce poskytované

¹¹² International Monetary Fund, 1944: 2.

¹¹³ International Monetary Fund (2011d): *IMF at a Glance*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/glance.htm>, 28. 2. 2012.

¹¹⁴ Boughton, 2004: 8.

zdroje financí a půjček od MMF a SB. Zisky z komodit rozvojových zemí klesly, což pro rozvojové země znamenalo další obtíže. Nastala doba bolestných reforem a opatření. V návaznosti na to začaly brettonwoodské instituce požadovat plnění určitých opatření (privatizace státních podniků, liberalizace, snížení inflace aj.) a deregulaci ekonomik rozvojových zemí, známých jako Washingtonský konsensus.¹¹⁵

Po rozpadu Sovětského svazu došlo k dalšímu velkému navýšení členů, v důsledku těchto změn MMF musel změnit své politiky a navýšit personál. Fond hrál obrovskou roli v přechodu bývalých sovětských republik z centrálně plánovaného hospodářství k tržní ekonomice. Přijímající země hojně využívaly poradních služeb, technické pomoci a finanční podpory. Během devadesátých let MMF usilovně spolupracoval se SB na zmírnění hospodářských dopadů ve velmi zadlužených zemích. Přijal iniciativu pro těžce zadlužené chudé země (*Initiative for Heavily Indebted Poor Countries*, HIPC), která zaručovala, že žádná chudá země nebude zatížena dluhem, který by nemohla splatit.¹¹⁶

Zde byl popsán stručný vývoj MMF od jeho vzniku do období rozpadu Sovětského svazu. Dále se podrobněji zaměřím na agendu, která formovala fond od devadesátých let až po současnost (tedy období podstatné pro tuto práci).

3. 2 Mění se agenda v 90. letech

Devadesátá léta byla výzvou jak pro SB, tak pro MMF. Obě organizace musely více koordinovat svoji činnost a zaměstnávat své pracovníky spíše jako zprostředkovatele než jako odborníky a asistenty. Obojí bylo dáno změnou agend a názorem, že je potřeba činnost vykonávat flexibilněji, rychleji a s větší dostupností. Jak již bylo zmíněno, MMF na rozdíl od SB nepřijal významné dokumenty, které by vymezovaly pomoc postkonfliktním zemím. Spíše změny realizoval v rámci již existujících struktur. Mezi tři hlavní cíle MMF obecně patří: dohled nad celosvětovým měnovým trhem, půjčky zemím s platebními problémy (zahrnuje i země s nízkým příjmem) a poskytování technické pomoci. Technickou pomoc poskytuje slabým a velmi zadluženým zemím, což jsou právě i postkonfliktní země. Všechny tyto tři cíle se vzájemně ovlivňují a často jsou naplňovány dohromady. Dále se zaměřím na programy technické pomoci (*technical assistance*), nouzové pomoci (*emergency assistance*),

¹¹⁵ Woods, rok neznámý: 955.

¹¹⁶ International Monetary Fund (2011e): *Societal Change for Eastern Europe and Asian Upheaval (1990-2004)*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/about/histcomm.htm>, 28. 2. 2012.

poskytování půjček v rámci nového rychlého úvěrového nástroje (*Rapid credit facility*) a iniciativu pomáhající těžce zadluženým zemím (HIPC).

3. 2. 1 Technická pomoc

Dle prvního článku Základních článků má MMF díky technické pomoci přispívat zemím k posílení jejich lidských a institucionálních zdrojů a spoluvytvářet udržitelné podmínky pro makroekonomickou, finanční a strukturální politiku. Přesněji řečeno se tedy snaží vzdělávat pracovníky a úředníky z postižených zemí a pomáhat jim s řešením problémů v bankovním sektoru, administrativě a statistických úřadech, či s odstraňováním korupce. Taktéž jim nabízí stáže ve svém sídle ve Washingtonu. Díky tomu, že členem MMF je většina zemí na světě, sdílí MMF v rámci této aktivity zkušenosti a znalosti ze všech koutů světa, což je bezpochyby důležité pro řešení problémů v různých regionech. Zhruba jedna čtvrtina rozpočtu MMF jde na financování technické pomoci, která je dále financována i jinými bilaterálními dárci.¹¹⁷ Od roku 1995, kdy v rámci nového přístupu poskytla první půjčku postkonfliktní Bosně a Hercegovině, její pomoc neustále roste (15 zemí v roce 1995, 24 zemí v roce 2004).¹¹⁸ V roce 2011 byly největší projekty financovány v Afghánistánu, Súdánu, Jižním Súdánu a Tádžikistánu.¹¹⁹ Kolem osmdesáti procent technické pomoci jde do zemí s nízkým příjmem, přesněji do subsaharské Afriky. Přičemž hlavními příjemci této pomoci jsou postkonfliktní země.¹²⁰ Základní strategie poskytování technické pomoci postkonfliktním společnostem se skládá ze tří kroků, které ale nutně nemusí být plněny v tomto pořadí. Jde o:¹²¹

- vytvoření právního rámce pro fiskální politiku státu;
- zřízení centrální fiskální autority a mechanismu pro rozdělování cizí pomoci;
- realizaci hlavních změn v příjmech a výdajích země, vytvoření efektivnějšího daňového systému a administrace veřejných výdajů.

Tyto aktivity (zejména změny v daňovém systému) je nutné podniknout, i když instituce a autority země nejsou plně funkční. Protože k rychlé obnově je třeba co nejrychleji vyplácet mzdy obyvatelstvu a zajišťovat dostupnost základních služeb.

¹¹⁷ International Monetary Fund (2011c): *Factsheet. Technical Assistance*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/tech.pdf>, 2. 3. 2012.

¹¹⁸ Ter-Minassian, 2004: 12.

¹¹⁹ International Monetary Fund, 2011g: 14.

¹²⁰ International Monetary Fund (2011f): *Technical Assistance*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/about/techasst.htm#beneficiaries>, 2. 3. 2012..

¹²¹ Ter-Minassian, 2004: 13.

Svoji aktivitu MMF koordinuje pomocí několika regionálních center (africké, karibské, blízkovýchodní aj.). Zaměřuje svou činnost primárně na celkovou přestavbu fiskálních institucí a ne na jednotlivé projekty jako SB. Technická pomoc je častěji menší a krátkodobější než celoplošné intervence jiných bilaterálních a multilaterálních agentur. V mnoha případech implementace technické pomoci často závisí na předešlé činnosti a podpoře jiných dárců (agentur). Technická pomoc svoje mise poskytuje jen na žádost autorit, které spolupracují v této oblasti. Velmi důležitá je koordinace technické pomoci, aby nedocházelo k její duplikaci. Již zmíněná koordinace je rozhodujícím prvkem při zvažování přijímaných opatření, napomáhá eliminaci neproduktivních kroků, což by mělo fatální dopad na už tak slabou administrativní kapacitu státu.¹²² V roce 2002 přijal MMF dokument *Restoring And Transforming Payments And Banking Systems in Post-Conflict Economies*, který měl vliv na další poskytování pomoci MMF. Vycházel ze zkušeností v Kosovu a na Východním Timoru. Důležitá je délka období postkonfliktní pomoci, které je poměrně krátké, neboť trvá jen dva a půl roku. Toto časové omezení je v protikladu k názorům, že koncept postkonfliktní rekonstrukce je dlouhodobý, proto poté následuje zapojení v rámci jiných částí MMF. Období pomoci je rozděleno na pět fází: diagnostická, nouzová, nation-building, fáze dvoustupňového bankovního systému a finální. Změna v přístupu k postkonfliktním zemím se objevuje také v tom, že při realizaci technické pomoci jsou do vedoucích pozic vybíráni místní úředníci, což není při normálním poskytování technické pomoci běžné.¹²³ Nyní se MMF snaží zesílit partnerství s chudými zeměmi, aby lépe reflektoval jejich potřeby – to je prokazatelné na přijetí iniciativy pro těžce zadlužené země s cílem, aby nadále nečelily takovému dluhu, který je tíží a zpomaluje v rozvoji.¹²⁴ Rozdělování technické pomoci se v posledních letech mění a jeho prostředky jsou distribuovány zemím skrze jiné struktury, například skrze nouzovou pomoc nebo nástrojem pro rychlé zřízení úvěru (*rapid credit facility*), zmíněno dále.

3. 2. 2 Nouzová pomoc

Další pomocí, kterou MMF poskytuje postkonfliktním zemím na zotavení se nejen z finančních a strukturálních potíží, je nouzová pomoc (*emergency assistance*).

¹²² Ter-Minassian, 2004: 12-13.

¹²³ Lönnberg, 2002: 9.

¹²⁴ International Monetary Fund (2011a): *Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>, 16. 3. 2012.

Země v krizi potřebuje rychlé a účinné řešení, proto MMF zřídil tuto pomoc, která není podmíněná programem a jinou překážkou ohrožující distribuci pomoci.

Fond pomáhá skrze rozmísťování nouzové pomoci zemím již od roku 1962. V této době se však aktivity zaměřovaly na země poškozené přírodní katastrofou. Stejný rámec pomoci, tedy rychlé a žádným programem podmíněné pomoci, byl v devadesátých letech přijat i pro řešení problémů postkonfliktních zemí pod celým názvem nouzová postkonfliktní pomoc (*Emergency Post-Conflict Assistance*).¹²⁵ Pomoc se od té doby distribuuje těm postkonfliktním zemím, které se nacházejí v platební neschopnosti a kvůli konfliktem zničeným institucím (jak finančních, tak státních) nemohou vyvinout žádné úsilí pro zlepšení situace. Skrze tuto nouzovou postkonfliktní pomoc může MMF přímo pomoci zemi nebo najít jiné finanční zdroje za podmínky, že pomoc bude součástí mezinárodních snah, které budou řešit následky konfliktu. Nouzová postkonfliktní pomoc je založena na stejné myšlence jako v případě pomoci při přírodní katastrofě – jde jen o dočasný šok, který vyžaduje jen krátkodobou pomoc, poté přejde pod jiné oddělení MMF.¹²⁶ Dle profesora ekonomie Boyce, zabývajícího se mezinárodními finančními institucemi, jde mnoho těchto financí na splacení krátkodobých půjček od bilaterálních dárců, které byly zprostředkovány na splacení nedoplatků vůči MMF. De facto tedy nouzová pomoc je jen restrukturalizace dluhu vůči MMF. Sice tedy tato nouzová pomoc umožní další zapojení MMF, ale v praxi má přímou účinnost velmi malou.¹²⁷ Od roku 1995, kdy byla poskytnuta první půjčka (45 miliónů dolarů) Bosně a Hercegovině, finance v rámci nouzové pomoci na rekonstrukci byly rozděleny mezi téměř 30 zemí, přičemž nejvyšší výdaje byly pro Irák (453 miliónů dolarů) a bývalou Jugoslávii (151 miliónů dolarů).¹²⁸

3. 2. 3 Půjčky poskytované Mezinárodním měnovým fondem

S rostoucím zájmem mezinárodních institucí zabývajících se slabými a konfliktem zničenými zeměmi musel i MMF přijmout nějakou agendu, jak se s takovými zeměmi vyrovnat. Též i kvůli rostoucí ekonomické krizi dospěl k tomu, že je třeba slabé a zranitelné ekonomiky podporovat a dále pak více integrovat do globální

¹²⁵ International Monetary Fund (2011b): *Factsheet. IMF Emergency Assistance: Supporting Recovery from Natural Disaster And Armed Conflicts*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conflict.htm>, 2. 3. 2012.

¹²⁶ Allen, 2008: 10.

¹²⁷ Boyce, 2004: 6.

¹²⁸ International Monetary Fund (2011b): *Factsheet. IMF Emergency Assistance: Supporting Recovery from Natural Disaster And Armed Conflicts*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conflict.htm>, 2. 3. 2012.

ekonomiky. MMF tvrdí, že přichází nová vlna stabilnějších a zároveň zranitelnějších zemí s nízkým příjmem, a proto je potřeba vytvořit nové nástroje pomoci.

V roce 2010 proto vznikl program *Poverty Reduction and Growth Trust*, který měl být „ušitý přesně na míru“ chudým zemím, aby mohly flexibilně a efektivně čerpat pomoc. Skládal se z několika dalších nástrojů: rozšířený úvěrový nástroj, pohotovostní úvěrový nástroj a rychlý úvěrový nástroj (*rapid credit facility*). Pro účely této práce je důležitý jen poslední zmíněný, který de facto nahrazuje nástroj pro poskytování nouzové postkonfliktní pomoci. Ostatní se zabývají střednědobou nebo dlouhodobou asistencí v zemích a nevztahují své aktivity k postkonfliktní rekonstrukci. Rychlý úvěrový nástroj nabízí půjčky zemím s urgentními platebními problémy, nabízí návrhy pro křehké a postkonfliktní země a pomáhá zrychlovat distribuci cizí pomoci. Poskytuje pomoc a výrazně ji nepodmiňuje podmínkami. Půjčky jsou vypláceny naráz, ale jsou poměrně limitované, protože jsou to pouze 25% podíly z členských kvót států.¹²⁹ Ve zvláštních případech může dojít ke zvýšení pomoci a navýšení podílu na 50%. Bezúročné půjčky musejí být splaceny nejpozději do deseti let od zapůjčení.¹³⁰

3. 2. 4 Iniciativa pro těžce zadlužené chudé země

Jak již bylo zmíněno výše, souvztažnost chudoby a bezpečnosti je prokázána a je nutné při zajišťování udržitelných výsledků a fungování země dbát na oba faktory. Proto i společná iniciativa MMF a SB Iniciativa pro těžce zadlužené chudé země (HIPC) chce těmto zemím pomáhat. Konflikty mají nejen katastrofální důsledky na sociální, lidskou a politickou sféru, ale také fatální dopady na ekonomickou aktivitu, která je ohrožena v celém regionu. Mezinárodní finanční instituce se o tyto země zajímají a každá má svou strategii, jak efektivně postupovat, aby výrazně zlepšily situaci zemí. A protože jsou problémy v postkonfliktních zemích multikauzální, často nestačí, aby se o rekonstrukci pokoušela jen jedna instituce. Z výše uvedených důvodů byla proto v roce 1996 přijata společná iniciativa HIPC.

Cílem iniciativy HIPC bylo, aby žádná z chudých zemí nečelila takovému dluhu, který by nemohla sama zvládnout. Země se musí zavázat k tomu, že sníží chudobu skrze přijaté politické změny. SB a MMF pak prozatímně v počáteční fázi odpustí zemím dluhy. Když země splní své závazky, odpustí tyto instituce dluhy v plné výši. Samozřejmě

¹²⁹ Kvóta je každému členu MMF přiřazena v závislosti na jeho postavení ve světové ekonomice. Kvóta ukazuje finanční závazek vůči MMF, dále sílu hlasu a určuje možnosti půjček a financování od MMF.

¹³⁰ Bretton Woods Project (2010): *The IMF's framework for low-income countries*. Dostupné na: <http://www.brettonwoodsproject.org/art-566378>, 2. 3. 2012.

každá země na tyto výhody nemá nárok, neboť musí splnit určité podmínky.¹³¹ Zaprvé, být schopna čerpat pomoc od IDA a rozšířeného úvěrového nástroje MMF; zadruhé, čelit takovému dluhu, se kterým se nelze vypořádat skrze jiné úvěrové mechanismy; zatřetí, mít již zkušenost se SB a MMF; a začtvrté mít vypracovanou strategii na snížení chudoby. Poté má nárok na prozatímní odpuštění dluhu. Po dosažení dohodnutých politických změn a dodržení strategie jsou zemi odpuštěny celkově všechny dluhy.

V roce 2001 byl vydán ve spolupráci SB a MMF dokument *Assistance to Post-Conflict Countries And the HIPC Framework*, který přímo informuje o postkonfliktní pomoci v rámci této iniciativy a stanovuje podmínky, které musí být splněny pro dosažení prostředků iniciativy HIPC. Hlavním cílem je rychlejší a snadnější poskytnutí pomoci v rámci HIPC – tedy rychlejší odpuštění dluhů, což je akutní v konfliktem postižených zemích. Velmi rychle potřebují rekonstruovat základní sociální služby, finanční a daňový systém. V tom jim ale často brání již staré dluhy a obligace.¹³² V dokumentu je stanoveno, že pomoc v rámci HIPC může být rychlejší a flexibilnější pro postkonfliktní země, pokud bude vidět znatelný pokrok v ekonomických a sociálních reformách (například v případech Nigeru nebo Guiney-Bissau), ale platí pro ně stejné požadavky (viz výše). Za předpokladu, že jsou splněny reformy ve formě vládnutí, nation-buildingu, institucích a makroekonomické stability, má země nárok na další pomoc.

3. 3 Zhodnocení aktivit Mezinárodního měnového fondu

Ačkoliv bylo zmíněno, že MMF nemá ve svém mandátu jakékoliv vykonávání postkonfliktní rekonstrukce a nepřijal žádné programy postkonfliktní pomoci, některé své aktivity přizpůsobil tak, aby z nich mohly čerpat a benefitovat i postkonfliktní země (například zřízení rychlých a flexibilních půjček). V následujících řádcích se pokusím nalézt doporučení pro další činnost MMF a shrnout kritické názory na působnost MMF při postkonfliktní rekonstrukci. Je nutné poznamenat, že specialistů a výzkumných institucí věnujících se dlouhodobě tomuto tématu je velmi málo. Hlavní překážkou pro působnost MMF v postkonfliktních zemích je důležitost rovného protějšku, tedy vlády, která by byla schopna spolupracovat s MMF. To je v těchto situacích často nemožné a doba rekonstrukce se prodlužuje. Pro činnost MMF je tedy zásadní, aby v těchto

¹³¹ International Monetary Fund (2011): *Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>, 3. 3. 2012.

¹³² International Monetary Fund And World Bank, 2001: 16.

situacích byl přítomen i jiný aktér mezinárodního společenství, například SB nebo jiná rozvojová banka. Tento aktér by nejdříve zajistil základní institucionální kapacity, ze kterých by poté MMF mohl vycházet a navazovat s nimi spolupráci (ve formě rad, pomoci nebo půjček). Z rozboru činnosti MMF při postkonfliktní rekonstrukci lze vyvodit několik specifík:¹³³

- Slabé státy podporované MMF docílily pozitivních makroekonomických výsledků, ale programy zajišťující tuto pomoc nebyly tak institucionálně náročné jako při působení v normálních podmínkách.

- Působení MMF bylo efektivní v pomoci zemím zesílit makroekonomický výkon, přestavět hlavní makroekonomické kapacity a mobilizovat vnější pomoc. Pokud se objevily potíže, bylo to způsobeno tím, že přechod od nouzové postkonfliktní pomoci k jiným nástrojům MMF byl příliš rychlý.

- Při působení MMF nebyla věnována taková pozornost formě vládnutí, formování společenského konsensu pro další politické a institucionální reformy a finančnímu managementu.

- Úspěch technické pomoci byl závislý na tom, jak přístupný (z hlediska institucionálních, politických a kapacitních překážek) byl k postkonfliktním zemím a zda byla pomoc implementována brzy po skončení konfliktu. Případné prodlevy se pak projeví v nemožnosti dosáhnout požadavků stanovených programů.

- Ve většině případů nouzová postkonfliktní pomoc umožnila těmto státům přístup k odpuštění dluhů v rámci iniciativy HIPC. Je třeba poukázat na to, že v některých zemích vysoké nedoplatky zpomalily přístup k nouzové postkonfliktní pomoci a celý proces se prodloužil.

- Taktéž lze uvést, že dlouhodobější a pozvolnější přístup MMF tvoří dobré makroekonomické vyhlídky a kapacity schopné k řízení dalších programů.

Zpráva připravená Finačním oddělením MMF v roce 2004 *Rebuilding Fiscal Institutions in Post-Conflict Countries* shrnuje poznatky získané z praxe a uvádí doporučení, která by měla být přijata pro další působení MMF v postkonfliktních zemích. Lze uvést následující:¹³⁴

- Reformní strategie by měly být pružné natolik, aby reflektovaly rychle se měnící podmínky země.

¹³³ Allen, 2008: 13-17.

¹³⁴ Ter-Minassian, 2004: 33-34.

- Silný závazek země ke změnám je důležitý pro tempo reform. Například v Demokratické republice Kongo byl vývoj velmi pomalý až do té doby, dokud přechodná vláda nezdůraznila závazek k strukturálním změnám.

- Je třeba, aby případná pomoc od více dárců byla jednotná a nějakou entitou kontrolovaná. Nebude tak docházet k duplikaci programů. Například v Afghánistánu dárči poskytovali nekoordinované rady na zdanění energie.

- Je třeba, aby mezinárodní společenství dbalo na posílení lokálních kapacit zemí. Ve *všech* případech byly slabé institucionální kapacity hlavní překážkou v rekonstrukci finančních institucí.

- Poslední zjištění logicky vyplývá z toho, že implementace nových reform byla těžká v zemích s nízkou bezpečností. V těchto zemích vláda neovládala celé území státu. Je to vidět na příkladu Afghánistánu, kde trvalo dva roky, než se změnil fiskální systém.

Dle profesora ekonomie Boyce lze vysledovat určité závěry působení MMF při postkonfliktní rekonstrukci, z nichž mohou vzejít následující doporučení, jak lépe přizpůsobit svou agendu postkonfliktnímu prostředí:¹³⁵

- Mezi makroekonomickou stabilizací a politickou situací existuje úzká vazba, proto by měl MMF vyvinout větší úsilí při zkoumání této závislosti, a poté zavést politická témata do své agendy. Lze to dokázat na příkladu zvyšování dluhu a rozpočtu země, což logicky vede k sociálním pnutím.

- Pro dlouhodobě udržitelný mír je efektivní, pokud pomoc mezinárodních finančních institucí je podmíněna například požadavkem dodržování mírových dohod. Ale neznamená to uvalení unilaterálních podmínek na zemi, spíše snahu o spolupráci. To lze vidět například na případu Guatemaly v roce 1997, kdy MMF odmítl dále posílat svou pomoc, pokud nebude dodržována mírová dohoda.

- Dalším rizikem, které znesnadňuje práci MMF a SB, je to, že postkonfliktní země již čelí velkému dluhu, který nutně nevznikl jen vinou konfliktu. Jde o dluhy, které byly nastřádány v době útlaku, často působením nedemokratických vlád (*odious debt*). Proto by bylo dobré zajistit další autoritu, která by tyto „staré“ dluhy spravovala a rozhodovala o jejich odpuštění či ponechání.

Po prozkoumání aktivit MMF věnovaných postkonfliktní rekonstrukci lze říci, že MMF udělal pokrok v zájmu o toto téma. Přijetím několika iniciativ nebo zpráv a

¹³⁵ Boyce, 2004: 9-16.

uzpůsobením svých stávajících programů reagoval na měnící se okolnosti v mezinárodním systému. Právě růst konfliktů v devadesátých letech byl příčinou těchto změn. I když jsou primárním zájmem MMF makroekonomická témata, je nutné, aby se dále alespoň v konceptu postkonfliktní rekonstrukce snažil o propojování aktivit politické stabilizace. Je důležité si uvědomit, že podmínky v postkonfliktních zemích (sociální nejednota, slabé institucionální kapacity, humanitární krize aj.) často neumožňují MMF aplikovat svou pomoc hned. Proto je nutné, aby MMF navázal spolupráci s jinými organizacemi a snažil se získávat další dárce, a (poté) tím i aktivizoval konfliktem narušené ekonomiky v těchto zemích.

4. Přístup Světové banky a Mezinárodního měnového fondu při postkonfliktní rekonstrukci Bosny a Hercegoviny

Bosna a Hercegovina leží v jihovýchodní Evropě, tedy regionu, který je po celou dobu své existence sužován etnickými a jinými problémy. Od svého vzniku nebyla nikdy samostatnou entitou, té se domohla přes problémy až v 90. letech 20. století. Tomuto stavu však předcházela krvavý konflikt, z jehož následků se Bosna a Hercegovina vzpamatovává dodnes – jak po sociální, ekonomické, tak i politické stránce. V období studené války byla částí socialistické Jugoslávie a v počátku devadesátých let vyhlásila nezávislost. Ihned po tomto vyhlášení propukl konflikt mezi třemi národnostně odlišnými etniky – Chorvaty, Srby a Bosňáky. Neslučitelnost zájmů všech těchto jinak kulturně a sociálně založených obyvatel přivedla krvavý konflikt, který vyvolal nespočet reakcí mezinárodního společenství. Iniciativa mezinárodního společenství vyvrcholila podepsáním mírových dohod v Daytonu, které oficiálně ukončily konflikt v Bosně a Hercegovině a mohla tak být započata postkonfliktní rekonstrukce tohoto státu. Smlouva určila, že se bude jednat o jednotný stát, ale rozdělený na dvě entity: Bosňácko-chorvatskou federaci a Republiku srbskou.¹³⁶

Po uzavření mírových smluv v roce 1995 SB hrála poměrně důležitou a vedoucí roli v postkonfliktních snahách o pomoc mezi mezinárodními aktéry. Naprosto nelze opomenout i roli jiných aktérů, zejména NGOs, které měly důležitou funkci při pomoci ve smířčích procesech, reintegraci bývalých vojáků, obnově systému vládnutí a výstavby institucí. Během rekonstrukce SB věnovala miliony dolarů na přestavbu infrastruktury a transformaci z plánované ekonomiky na tržně orientovanou ekonomiku. Rekonstrukce přinesla pozitivní změny v oblasti školství a zdravotnictví. Snahy v ekonomické a finanční oblasti byly taktéž pozitivní, ale prostředí vysoké míry korupce tyto činnosti velmi komplikuje. Boj s korupcí zůstává aktuálním problémem i v současné Bosně a Hercegovině. MMF se také rozhodl pro půjčku zdevastované Bosně a Hercegovině s odůvodněním, že fyzické překážky, slabá administrativa a další strukturální problémy v ekonomice brání Bosně a Hercegovině v cestě k úspěšnému zotavení. Ke zlepšení daňového systému skutečně došlo, sice pomalu, po reformách provedených ve státní moci a její distribuci. Bylo tedy důležité zajistit schopné instituce tak, aby finanční změny mohly být provedeny úspěšně. Níže se budu snažit ukázat, jak SB nebo MMF reagovaly na tento konflikt a jak přispěly k jeho (vy)řešení.

¹³⁶ Hricová, 2008: 282.

4. 1 Přístup Světové banky v Bosně a Hercegovině

Bosna a Hercegovina čelila po více než tříletém konfliktu takovým problémům, které nešlo vyřešit bez mezinárodní pomoci. SB hrála důležitou roli v těchto aktivitách. Největší efektivnosti v „pilířích“ postkonfliktní rekonstrukce SB dosáhla v oblasti zajištění sociálního a ekonomického blahobytu. Je nutné brát na vědomí, že postkonfliktní pomoc byla poskytována v letech 1995-2003 a některé nástroje SB se teprve vyvíjely. Proto příklad rekonstrukce Bosny a Hercegoviny není vybrán náhodně, nýbrž proto, že byl „cennou pokladnicí“ získaných poznatků a lekcí, které výrazně ovlivnily další práci SB v této oblasti. Zejména IDA sehrála a dodnes sehrává důležitou roli v rozvoji Bosny a Hercegoviny jako demokratického státu.

Bosna a Hercegovina se stala členem SB v roce 1993 po opuštění bývalé Jugoslávie.¹³⁷ Prvotní strategií, kterou SB v letech 1996-1999 přijala, byla podpora rekonstrukce všech sektorů ekonomiky. Druhotným zájmem pak bylo vytvoření udržitelného makroekonomického plánu a podpora transformace z plánované na tržně orientovanou ekonomiku. Konkrétně šlo o vytvoření efektivní fiskální a měnové politiky, privatizaci státních podniků (včetně bank) a deregulaci celé ekonomiky. Poté až byly podporovány změny, jež měly zajistit zlepšení politických struktur, vládních institucí a zvýšení dostupnosti veřejných služeb. SB sice měla vedoucí roli v poskytování pomoci a koordinaci ostatních dárců, ale práci všech aktérů ztěžoval fakt, že Bosna a Hercegovina byla spíše než státem spojením dvou entit (Republika srbská a Federace Bosny a Hercegoviny).¹³⁸ Nelze opomenout pomoc ad hoc zřízeného fondu pro Bosnu a Hercegovinu (*Trust Fond for Bosnia and Herzegovina*) a asociace IDA, jež dohromady poskytly Bosně přes 983 miliónů dolarů na realizaci 47 postkonfliktních programů. IDA sama v období 1996-2004 poskytla na 30 programů přes 742 miliónů dolarů.¹³⁹ Poměrně zásadním bylo zřízení projektových jednotek (*Project Management Unit*), jež byly složeny z lokálních pracovníků a měly dohlížet na implementaci programů na místě. Projekty byly vnímány velmi pozitivně, výjimkou bylo vysoce neuspokojivé hodnocení projektu odminování území.

Na projektech zaměřených na oblast financování a vládnutí SB spolupracovala s MMF, USAID nebo EU¹⁴⁰. Jednalo se o vytvoření finanční struktury Bosny,

¹³⁷ The World Bank (2011c): *Archives. World Bank Group Historical Chronology: 1990-1999*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/7AT0ENILQ0>, 14. 3. 2012.

¹³⁸ Effron – O'Brien, 2004: 5-6.

¹³⁹ tamtéž, s. 7.

¹⁴⁰ Evropská unie – EU. United States Agency for International Development – USAID.

harmonizace daňového systému a vytvoření penzijního pojištění. SB nepomáhala v oblastech soudnictví, ale na přání vlády zřídila nástroj pro kontrolu korupce. Bankovníctví bylo po válce zdevastované a nepřispíval k tomu ani fakt, že většina komerčních bank byla vlastněna velkými podniky, které utrpěly během konfliktu těžké rány – proto se SB (s pomocí MMF) rozhodla pro rozsáhlou restrukturalizaci bankovního systému a privatizaci takových bank. V oblasti veřejného sektoru se podílela na rozvoji prostředí pro podnikání a aktivizaci snah jednotlivců podílet se na vývoji soutěživého a tržně orientovaného prostředí. Důležitá byla také její pomoc v oblasti školství (výstavba škol a poté pořízení učebnic a materiálů), neboť rychlé zřízení škol a vzdělávacích zařízení velmi pozitivně přispívá k obnově země. Rekonstrukce zdravotnických zařízení je také esenciální pro návrat k normálnímu životu, proto SB prvotně financovala projekty na rehabilitaci válečných obětí a poté na samotnou fyzickou rekonstrukci nemocnic, poskytování zdravotních specialistů a materiálu. Sociální sektor bylo také nutné reformovat, primárně SB zajistila sirotky a postižené, poté se podílela na rychlém zřízení pracovních míst a programech snižujících chudobu. Ovšem nejvíce se SB podílela na obnově fyzické infrastruktury (14 programů, 35% všech půjček od IDA),¹⁴¹ což zahrnuje přestavbu důležitých dopravních uzlů, silnic, železnic, energetiky, tepelného průmyslu, vodních zdrojů, kanalizace aj. – všechny tyto programy byly hodnoceny velmi uspokojivě.

SB svým širokým záběrem uvedených postkonfliktních činností efektivně koordinovala pomoc i od jiných aktérů. Pozitivně lze hodnotit zřízení fondů, vedených SB, do kterých dárce mezi lety 1996-1999 investovali vysoké finanční částky, čímž bylo pokryto 54 procent všech programů asociace IDA.¹⁴² Je důležité poznamenat, že úspěšnost projektů mohla být ještě větší, pokud by nebyly překážkou problémy v komunikaci a koordinaci mezi donory, krátká doba činnosti donorů, jež je pro rekonstrukci nežádoucí, a nedostatečná spolupráce vlády Bosny a Hercegoviny na všech úrovních. Jak SB, EU, tak OSN pracovaly více než dva roky na zlepšení vládní struktury, ale bez většího úspěchu.¹⁴³

¹⁴¹ Effron – O'Brien, 2004: 16.

¹⁴² Největšími dárce byly Kanada, Japonsko, Itálie, Nizozemsko, Norsko, Švédsko a Švýcarsko.

¹⁴³ Effron – O'Brien, 2004: 7-19.

4. 2 Přístup Mezinárodního měnového fondu v Bosně a Hercegovině

Bosna a Hercegovina se stala členem MMF koncem roku 1995, zejména díky pomoci nizozemské centrální banky, která poskytla půjčku na pokrytí dosavadních dluhů a pomohla Bosně a Hercegovině stát se tak členem MMF. MMF uznal, že je nezbytné zemi poskytnout postkonfliktní pomoc, která činila kolem 45 miliónů dolarů. Bosna a Hercegovina se tak stala první zemí, která obdržela postkonfliktní pomoc skrze program nouzové pomoci MMF.¹⁴⁴ Zdevastované instituce nedovolovaly přijmout komplexní makroekonomický plán pro zlepšení stavu ekonomiky. Proto MMF přijal urgentní cíl - založení centrální banky, a poté se soustředil na další aktivity (reformu bankovního systému, pomoc při privatizaci státních podniků, liberalizaci trhu a obchodu, reformě celního systému aj.).¹⁴⁵

Centrální banka Bosny a Hercegoviny začala fungovat až v roce 1997 s hlavním úkolem směňovat „staré“ měny na novou konvertibilní marku. Ekonomický plán pak dále obsahoval: používání fixních směnných kurzů skrze činnost měnového výboru (*currency board*), rozumnou finanční politiku (půjčování jen pro postkonfliktní pomoc) a zrychlení přechodu k tržní ekonomice. Bylo zjištěno, že ekonomický růst byl vyšší ve Federaci Bosny a Hercegoviny než v Republice srbské.¹⁴⁶ Těžkosti při postkonfliktní rekonstrukci způsoboval také fakt, že měnová politika byla rozdělena mezi tři autority: federální ministerstvo financí, národní banku Bosny a Hercegoviny a národní banku Republiky srbské. Dalšími, na první pohled triviálními, problémy, kterým musel MMF čelit, bylo nedostatečné technické vybavení (zastaralé počítače aj.), rozptýlené instituce a jazykové bariéry. MMF poskytoval svoje služby také skrze technickou pomoc, a to pomocí organizování školení a praktických seminářů, pohotovostí poskytovat rady odborníkům, pomocí při práci s databázovými programy a programy pro sběr statistických dat a poskytování reportů a informací pro místní autority.¹⁴⁷ Činnost MMF v Bosně a Hercegovině lze rozčlenit do tří fází. Zaprvé implementační fáze, kdy docházelo ke spolupráci a k dialogu s částmi centrální banky a velkými komerčními bankami a MMF od nich získával klíčové informace. To bylo důležité pro další

¹⁴⁴ International Monetary Fund (1995): *Press Release No. 95/70. Bosnia and Herzegovina Becomes a Member of the IMF*. Dostupné na: www.imf.org/external/np/sec/pr/1995/pr9570.htm, 16. 3. 2012.

¹⁴⁵ International Monetary Fund (1998b): *Press Release No. 98/19. IMF Approves Stand-by for Bosnia And Herzegovina*. Dostupné na: www.imf.org/external/np/sec/pr/1998/pr9819.htm, 16. 3. 2012.

¹⁴⁶ International Monetary Fund (1998a): *Press Information Notice No. 98/49. IMF Concludes Article IV Consultation with Bosnia and Herzegovina*. Dostupné na: www.imf.org/external/np/sec/pn/1998/pn9849.htm, 16. 3. 2012.

¹⁴⁷ Slack, 2005: 43-44.

nastavení programů pomoci. Zadruhé šlo o konsolidační fázi, kdy začala fungovat centrální banka a byla tak vytvořena určitá pravidla ve finančním systému. A zatřetí to je stále trvající fáze usnadnění, která předpokládá stálou přítomnost MMF a poskytování jeho rad.¹⁴⁸

4.3 Úspěch nebo neúspěch?

Výsledek činnosti Světové banky? Velice uspokojivý. Reakce SB na skončení krvavé války, která nechala celou Bosnu a Hercegovinu zdevastovanou a oslabenou, byla více než dostatečná. SB svou šíří programů, jež pokryla všechny krizové oblasti, jednala rychle a efektivně (až na projekty odminování a kupónové privatizace). Pozitivní hodnocení není jen z úst SB, nýbrž i autorit Bosny a Hercegoviny, ostatních dárců a mezinárodních organizací. Stejně tak lze hodnotit i činnost MMF, který výrazně přispěl k rekonstrukci fiskálních institucí a pomohl zemi zbavit se strukturálních finančních problémů. Ze zkušenosti SB a MMF při rekonstrukci Bosny a Hercegoviny lze vyvodit několik závěrů a poznatků, na kterých se oba subjekty ve svých závěrečných zprávách shodují:

- *Implementace do mírových dohod.* Při zvažování úspěchů situace v Bosně bylo zjištěno, že velmi důležité bylo včlenění finančních opatření do Daytonských mírových dohod. Přestože to vytvořilo malou překážku v celkovém ekonomickém zotavení, první rok a půl to výrazně pomohlo při rekonstrukci finančního systému.¹⁴⁹

- *Plán. Respektování lokálních podmínek. Evaluace.* Včasné, rychlé a komplexní zapojení SB po skončení konfliktu a omezení násilností je esenciální pro efektivní rekonstrukci.¹⁵⁰ Spolupráce a koordinování pomoci dalších aktérů je efektivní. Je ale nutné, aby dárce dodržovali dohodnuté závěry jednání a neuchýlili se k rozdělování pomoci vlastními nástroji. Jako vysoce účinný byl hodnocen fond SB, do něhož přispívali různí dárce. Stejně tak je nutné, aby pomoc byla „ušitá na míru“ postkonfliktní zemi – reflektovala její podmínky, historické souvislosti a sociální pozadí. A aby byl vytvořen systém správců na lokální úrovni, který by tyto podmínky dodržoval a koordinoval.¹⁵¹ V činnosti MMF bylo důležité vytvoření plánu, o jehož uskutečnění se

¹⁴⁸ Slack, 2005: 43-44.

¹⁴⁹ Kreimer a kol., 1998: 57.

¹⁵⁰ Kreimer a kol., 1998: 57; Kreimer a kol., 2000: 84; The World Bank, 1998: 1.

¹⁵¹ The World Bank, 1998: 31; Slack, 2005: 48.

staral nejdříve MMF sám a přitom poskytoval praktické rady bosenským autoritám, a poté již fiskální instituce vykonávaly činnost samy a MMF sloužil jen jako dohled.¹⁵²

- *Dlouhodobá pomoc.* Postkonfliktní pomoc musí být dlouhodobá a SB je v zemi přítomna i v současnosti, i když se soustřeďuje na jinou než postkonfliktní pomoc. Aby se země dostala do evropských struktur, bude se muset soustředit na posílení státních institucí a potlačení vysoké míry korupce.¹⁵³ Stejně tak u technické pomoci MMF je důležité, aby byla poskytována dlouhodobě – protože dokáže rychle zanalyzovat podmínky a poskytovat svou pomoc s větší nebo menší intenzitou. Konkrétně v Bosně a Hercegovině její pomoc pomohla k pozvolné změně fiskálního systému a jeho předání bosenským autoritám.¹⁵⁴

¹⁵² Slack, 2005: 48.

¹⁵³ Europe and Central Asia Region. The World Bank, 2000: 3.

¹⁵⁴ Slack, 2005: 48.

5. Přístup Světové banky a Mezinárodního měnového fondu při postkonfliktní rekonstrukci Rwandy

V této části se zaměřím na postkonfliktní rekonstrukci Rwandy, malého státu ve střední Africe, který prošel v devadesátých letech jedním z nejkrvavějších konfliktů v dějinách lidstva – konfliktem mezi etnickými skupinami Hutů a Tutsiů. Dědictví z koloniálního státu přineslo Rwandě problémy mezi zmíněnými etniky (svržení vlády Tutsiů, jejich represe a následný odchod a vyzbrojení), které vyvrcholily genocidou Tutsiů v roce 1994.¹⁵⁵ Tento konflikt přilákal i pozornost mezinárodního společenství (SB, MMF, EU, Africká rozvojová banka a OSN) a zejména pro OSN to bylo velké „sousto.“¹⁵⁶ Zničená Rwanda potřebovala pomoc téměř ve všech segmentech státu a moci – od programů usmíření a rehabilitace občanů, přijetí bezpečnostních opatření, právních a smířčích otázek, sociálních problémů až po nastartování ekonomiky. Konflikt sice skončil, ale vláda musela čelit ohromným problémům: dvěma miliónům vnitřně vysídlených osob, ztrátou více než 12% obyvatelstva a tisícům lidí se zdevastovaným zdravím (AIDS, mentální poruchy).¹⁵⁷ Mezinárodní společenství reagovalo poměrně pomalu, ale naopak Světová banka již v srpnu roku 1994 zřídila rychlý nouzový grant, který ale skrze slabé kapacity nebyl využit efektivně, jako ostatně více typů pomoci SB.¹⁵⁸ Obecně slabé kapacity, etnické rozdíly a ekonomické nesrovnalosti byly po celou dobu rekonstrukce pro SB i MMF velkým problémem. A také nedůvěra a rozpolcenost dárců vůči slabé rwandské vládě výrazně komplikovala spolupráci. Naopak mezi úspěchy SB při postkonfliktní rekonstrukci Rwandy lze zařadit velký přínos při makroekonomické stabilizaci a transparentnosti finančního systému a aktivizaci veřejného sektoru. Je třeba ocenit vstřícnější a flexibilnější přístup SB, který uplatňovala po zkušenostech například z Mozambiku.

5. 1 Přístup Světové banky ve Rwandě

Rwanda je členem SB od roku 1963 a pomoc v rámci IDA pobírala již před vypuknutím občanské války,¹⁵⁹ která ještě více destabilizovala centrální ekonomiku a

¹⁵⁵ CIA The World Factbook (2012): *Rwanda*. Dostupné na:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>, 19. 3. 2012.

¹⁵⁶ Kovanda, 2004: 47-63.

¹⁵⁷ OECD (1998): *Lessons Learned from the Post-conflict Reconstruction in Rwanda*. Dostupné na:

<http://www.oecd.org/dataoecd/37/50/41425587.pdf>, 19. 3. 2012.

¹⁵⁸ Kreimer a kol., 1998: 62.

¹⁵⁹ Podrobně se o působení SB a kritice její politiky před válkou zmiňuje Andy Storey (Storey, 2001: 365-370). A dále také Michel Chossudovsky v kapitole *Economic Genocide in Rwanda* (2003). In: *The Globalization of Poverty and the New World Order*.

zastavila ekonomický růst. Před válkou byla pomoc v rámci IDA charakterizována jako neuspokojivá, zejména z důvodu nízkých personálních kapacit a neflexibilním programům. Nová vláda (ve spolupráci se SB) v roce 1994 s sebou přinesla požadavek vytvoření tržně orientované ekonomiky, ale prvotně se musela zaměřit na reintegraci uprchlíků a vnitřně vysídlených osob, celkovou rekonstrukci a následně na ekonomiku. Poté IDA výrazně podporovala vládní snahy: zlepšit management veřejných výdajů, decentralizaci celého politického systému, procesů smíření, přípravu první strategie na snížení chudoby (*Poverty Reduction Strategy*) – se zaměřením na programy pomoci v zemědělství a zlepšení celé socio-ekonomické infrastruktury.¹⁶⁰ Je důležité poznamenat, že jak sociální, tak i ekonomický rozvoj brzdila subregionální nebezpečná situace na hranicích s Ugandou a Demokratickou republikou Kongo.¹⁶¹ Nedostatečná míra bezpečnosti také stále blokuje zahraniční investice.

V roce 1997 schválila SB velký bezúročný úvěr (50 milionů dolarů) na podporu vládního projektu reintegrace a navrácení více než jednoho milionu osob. Tento grant byl také využit na stimulaci ekonomického zotavení – zvýšení importu produktů do cizích zemí, nastartování soukromého sektoru a zvýšení zaměstnanosti. Návrat uprchlíků do jejich domovů pak zvýšil zemědělskou produkci, což také vedlo ke zvýšení HDP o 24% mezi lety 1996-1998. A závislost na cizí pomoci (potravinové, zdravotní aj.) postupně klesala.¹⁶² V roce 1998 HDP dosáhl úrovně, která byla před rokem 1994.¹⁶³ V rámci *tehdy* nově vzniklého fondu pro postkonfliktní země Rwanda obdržela finanční pomoc na pořízení počítačů a výuku v oblasti technologií. Počítače byly koupeny a výuka úspěšně proběhla, ale časté výpadky proudu tento projekt zcela degradovaly.¹⁶⁴ Toto názorně dokládá situaci ve Rwandě. I když bylo dosaženo poměrně velkých ekonomických či makroekonomických úspěchů, zůstávají v zemi stále základní strukturální problémy, které nadále ztěžují situaci. Zemi sužují etnické problémy, k nimž negativně přispěl také konflikt s Demokratickou republikou Kongo v roce 2001, a tak se nyní IDA zaměřuje na projekt demobilizace a reintegrace bojovníků a jejich návrat k normálnímu životu.¹⁶⁵

¹⁶⁰ The World Bank, 2004c: 1-19.

¹⁶¹ tamtéž.

¹⁶² The World Bank (2002b): *Recovering from Civil War in Rwanda*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/H82S5SJ5O0>, 19. 3. 2012.

¹⁶³ The World Bank (2011): *Rwanda: From Post-Conflict Reconstruction to Development*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/8W7R8J7QF0>, 19. 3. 2012.

¹⁶⁴ Annual Report. Post-conflict Fund. Fiscal Year 2005, 2006: 11.

¹⁶⁵ The World Bank (2011e): *Helping Ex-Combatants Put Down the Sword*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/1FI7LR3QJ0>, 19. 3. 2012.

Působnost SB byla zaměřena na oblasti stabilizace a přestavby ekonomiky, zdravotnictví, školství a demobilizace. Naopak SB neparticipovala v oblastech vládnutí, budování fyzické infrastruktury a odminování.¹⁶⁶

5. 2 Přístup Mezinárodního měnového fondu ve Rwandě

Rwanda po skončení občanské války a genocidě trpěla silným nedostatkem lidských i finančních zdrojů a slabými institucemi. Tyto okolnosti znemožňovaly přijetí technické pomoci od MMF. Proto tuto pomoc začala čerpat až od roku 2000. První půjčku (12 miliónů dolarů) v rámci postkonfliktní nouzové pomoci MMF schválil v roce 1997.¹⁶⁷

MMF sledoval ekonomickou situaci a růst HDP od roku 1994 a v roce 1997 poskytl zmíněnou půjčku, která měla podpořit vládní program reintegrace dvou miliónů bývalých uprchlíků, posílení ekonomického a finančního zotavení země a položit základy pro dlouhodobě udržitelný růst. Bylo zde také zahrnuto snížení výdajů na zbrojení. Spolu se SB byl MMF zapojen ve velkém plánu reintegrace a demobilizace, jehož hlavními požadavky bylo zajištění základní zdravotní péče, základního vzdělání a aktivní návrat uprchlíků do společnosti.¹⁶⁸ O rok později byl přijat přesný rámec obnovy země pro období 1998-2000, poté již byly přijímány strategie na snížení chudoby aj. Rámec pomoci vymezoval devět oblastí plnění ve spolupráci s SB, OSN, Africkou rozvojovou bankou, UNDP a FAO:^{169,170} makroekonomický a daňový management; finanční a měnové reformy; rozvoj soukromého sektoru; rozvoj exportu; zlepšení infrastruktury; podpora vzniku kapacit a lidských zdrojů ve vyšším managementu; snížení chudoby a revitalizace zemědělství; procesy reintegrace, smíření a zvýšení transparentnosti vlády aj. Pozitivním momentem bylo přijetí pomoci v rámci iniciativy pro těžce zadlužené země (HIPC) v roce 2005. Tyto úlevy od dluhů přispěly k nastartování dalších snah v sociální oblasti a snižování chudoby v dalších letech.¹⁷¹

¹⁶⁶ Kreimer a kol., 1998: 28-29.

¹⁶⁷ International Monetary Fund (1997): *Press Release No. 97/19. IMF Approves Emergency Post-Conflict Assistance for Rwanda*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/1997/pr9719.htm>, 20. 3. 2012.

¹⁶⁸ tamtéž.

¹⁶⁹ FAO – Food and Agriculture Organization.

¹⁷⁰ International Monetary Fund (1998c): *Rwanda – Enhanced Structural Adjustment Facility. Policy Framework Paper*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/pfp/rwanda/rwandat.htm>, 20. 3. 2012.

¹⁷¹ International Monetary Fund (2005): *Press Release No. 05/84. IMF and World Bank Support US 14\$ 1. 4 Billion in Debt Service Relief for Rwanda*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2005/pr0584.htm>, 20. 3. 2012.

V rámci technické pomoci MMF obdržela Rwanda pomoc hlavně v oblasti plánování rozpočtu a rozpočtových strategiích.¹⁷² Od roku 2000 Rwanda přijala 17 programů, zaměřujících se hlavně na zisk a sledování statistických dat o stavu a ekonomickém růstu země. To bylo nutné pro stanovení plánu technické pomoci MMF. Úspěchem bylo kvalifikování 46 rwandských úředníků, pro které byly uspořádány kurzy, semináře a workshopy v oblasti státního financování a správě dluhů.¹⁷³ To, že byly kurzy ve francouzštině i angličtině, bylo výhodou – protože jazykové bariéry způsobovaly nejednu potíž v celkové rekonstrukci. Poměrně důležitým momentem bylo schválení strategie na snížení chudoby, která byla přijata poprvé v roce 2002 a dále v roce 2007 – jsou to plány na určité období, které vyhodnocují, která oblast by měla být financována a rozvíjena.¹⁷⁴ Momentálně poslední strategie (2007) byla přijata pro období 2008-2012 a usiluje o splnění rozvojových cílů tisíciletí (MDG) a Vize Rwanda 2020.¹⁷⁵

5.3 Úspěch nebo neúspěch?

Bohužel přístup SB ve Rwandě nelze hodnotit tak pozitivně, jako v případě Bosny a Hercegoviny. Rekonstrukce těchto zemí probíhala ve stejnou dobu a bezesporu jsou oba případy cennými zkušenostmi jak pro SB, tak pro MMF. SB obě tyto země posléze zmiňovala ve svých dokumentech věnovaných zkušenostem z postkonfliktní rekonstrukce z 90. let. Pomoc asociace IDA hodnotí SB ve svých dokumentech jako průměrně uspokojivou oproti situaci země před válkou, kdy byla pomoc hodnocena jako neuspokojivá. Taktéž udržitelnost dosažených změn je nepravděpodobná, protože situace ve Rwandě je i nadále riziková.¹⁷⁶ Obecně je ve Rwandě stále největším problémem nedostačující personál a kapacity (úředníci, učitelé), které by byly schopny přijmout postkonfliktní a rozvojovou pomoc. Po rozboru poznatků o Rwandě lze zformulovat některá doporučení pro další působení SB a MMF:

- *Včasné a rychlé zapojení. Schopné kapacity. Plán.* Absence SB v počátečním období rekonstrukce ztížila další spolupráci. Celkově selhání mezinárodního společenství již při konfliktu podkopalo jeho snahy o stabilizaci Rwandy.¹⁷⁷ SB působila ve Rwandě již před konfliktem, a poté použila stejný personál, což nebylo

¹⁷² International Monetary Fund, 2006: 39.

¹⁷³ Burgi-Schmelz, 2009: 25.

¹⁷⁴ tamtéž, s. 22.

¹⁷⁵ Vize Rwanda 2020 počítá s rozvojem průmyslu a služeb, růstem populace v městských částech, zvýšení gramotnosti, rovnosti mužů a žen a růstu terciárního vzdělání.

¹⁷⁶ The World Bank, 2004c: 21.

¹⁷⁷ The World Bank, 1998: 22.

příliš rozumné – zvláště když dotyční pracovníci věděli, co se stalo během konfliktu jejich protějšků. Tím se velmi snížila jejich motivace. Dále je nutné delegovat pravomoci na lokální autority, ale to ve Rwandě nebylo možné. Oproti Bosně a Hercegovině, která měla vytvořen systém správců na lokální úrovni, vybavení mise ve Rwandě bylo slabé.¹⁷⁸

Stejně tak kvůli rigidním autoritám nebylo možné uplatňovat programy a pomoc se tříštila mezi veřejnou sféru a různé NGOs.¹⁷⁹ Tento stejný problém měl i MMF, který nemohl získat statistická data pro vytvoření další strategie skrze slabé rwandské kapacity, proto je dobré technickou pomoc poskytovat v době, když je již vytvořena určitá struktura a schopní místní zástupci.¹⁸⁰ SB byla kritizována (jak zevnitř, tak zvenčí) za to, že prosazovala své ekonomické reformy příliš rychle. Byl jí vyčítán i nedostatečný důraz na udržení nízké inflace, směnitelnosti měny a postupnější reformy.¹⁸¹ Tyto počáteční snahy proto byly transformovány na plány rozvoje zemědělství (s tím je spojena reintegrace bývalých bojovníků), zvyšování potravinové soběstačnosti, a tím i zlepšování životních podmínek.¹⁸² SB naopak nelze upřít pomoc v makroekonomické stabilizaci státu, managementu rozpočtu a výstavbě institucí schopnějších spravovat finanční systém.¹⁸³ Stejně jako v Bosně a Hercegovině bylo úspěšné zřízení speciálního fondu pro Rwandu s cílem odstranit nedoplatky a podpořit další rozvojové aktivity.

- *Nutnost znalosti kulturního, sociálního a ekonomického pozadí konfliktu. Nutnost analytického zhodnocení.* Ačkoliv SB ve Rwandě působila už déle, nedostatečně reflektovala socioekonomické podmínky znesvářených etnik, a tak podmíněná ekonomická pomoc vyostřila vztahy mezi nimi. Ačkoliv činnost SB v počátku nebyla ideálně analyzována, pozdější spolupráce s MMF na zpracování strategií snížení chudoby byla efektivní – obsahovala zhodnocení situace a výzvy pro budoucnost.¹⁸⁴

- *Zapojení žen a mladých zpět do společnosti.* Této problematice SB ve Rwandě vůbec nevěnovala pozornost, ale zapojit ženy zemědělných bojovníků a mladé muže, kteří opustili školu a odešli bojovat, je velmi důležité pro obnovu společnosti.

¹⁷⁸ Kreimer a kol., 1998: 38.

¹⁷⁹ tamtéž, s. 28.

¹⁸⁰ Burgi-Schmelz, 2009: 24.

¹⁸¹ Kreimer a kol., 1998: 34.

¹⁸² Dunne, 2006: 43.

¹⁸³ The World Bank 2004c: 26.

¹⁸⁴ Dunne, 2006: 43; IMF (2002): *The Government of Rwanda Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP)*. Dostupné na: <http://www.imf.org/External/NP/prsp/2002/rwa/01/index.htm>, 20. 3. 2012.

Závěr

Na aktivity SB a MMF v rámci postkonfliktní rekonstrukce lze nahlížet z několika úhlů. Mezi dva nejrozdílnější názory patří jednak přesvědčení, že jde o aktivity, které uvalují na postkonfliktní země velké závazky (např. ohrožují soukromé investice) a další dluhy, jednak myšlenka, že aktivity v rámci SB a MMF výrazně pomáhají postkonfliktním zemím dostat se z palčivé situace. I když je nutné dodat, že tato pomoc je často ztěžována lokálními problémy a slabými institucemi. Přesto by se postkonfliktní země, protkané endemickou chudobou a slabými institucionálními kapacitami, bez těchto aktivit z krize dostaly jen těžko. S rozpadem bipolárního uspořádání se zvýšil počet konfliktů, které předtím nebyly řešeny, a tento fakt donutil mezinárodní (finanční) instituce zvýšit zájem o tyto země a reformulovat své politiky v těchto oblastech. SB a hlavně MMF neměly dříve ve svých programech bezpečnostní agendu a neřešily, jaké mají jejich rozvojové projekty a půjčky dopad na bezpečnostní situaci v těchto zemích. Svoji činnost definovaly jenom v ekonomických termínech, ale bylo jasné, že poskytování poradenství a půjčky mají dopad na ekonomickou, politickou i bezpečnostní situaci v zemi. A v případě postkonfliktních zemí, které mají mnohem slabší státní instituce a vyžadují jiné jednání, musely SB a MMF své politiky reformulovat (SB) nebo úplně vytvořit (MMF). SB stvrdila svůj obnovený zájem o rekonstrukci dokumentem z roku 1997, který vymezuje znaky postkonfliktní rekonstrukce. V následujících řádcích shrnu poznatky o působení finančních institucí, které byly popsány v této práci.

Doba bezprostředně po ukončení konfliktu je velmi dobrou příležitostí pro změnu „zajetých“ politik a systémů. V postkonfliktní době jsou autority a lidé přístupni případné změně politiky a strategie svého jednání – jsou ochotni přijímat rady a pomoc, které by případně v jiné situaci nepřijali. Lidé očekávají změnu, a tak je změna snadnější. Ve své práci jsem se snažila ukázat, že včasným zásahem mezinárodních finančních institucí dochází k lepší absorpci a implementaci politik a strategií. Po skončení konfliktu jsou slabé státní instituce, ekonomika je ve velkých potížích kvůli vysokému schodku v rozpočtu, míře ilegální ekonomiky a velkým obchodním bariérám (často způsobeným jednou stranou konfliktu). Taková situace potřebuje reformu a bezodkladnou výstavbu nových institucí. Ekonomický růst je v této situaci často důležitější než v jiných situacích. Není to ale jen ekonomický růst, co musí být splněno. Nutno dodat, že makroekonomická stabilizace musí být v souladu s politickými a

sociálními reformami, to bylo vidět na případu Bosny a Hercegoviny. Jak bylo uvedeno výše, mezi makroekonomickou a politickou stabilizací existuje úzká vazba, proto by měl hlavně MMF vyvinout větší úsilí při zkoumání této závislosti, a poté zavést politická témata do své agendy. Boyce a Collier souhlasí s tezí, že makroekonomická stabilizace a růst je důležitý, ale Boyce dodává, že by mělo dojít k přehodnocení faktorů, které makroekonomický růst měří. Raději než se soustředit na míru inflace a růst DPH, je lepší vzít v potaz kupní sílu společnosti – ta ukáže, jak moc schopné jsou i nižší vrstvy společnosti využít nově reformovaného ekonomického systému. Lze to doložit na příkladu Rwandy, kde sice HDP po konfliktu rostl, ale stále trávající strukturální problémy a slabé autority negativně ovlivňovaly obyvatelstvo a situace se nelepšila. V rámci tohoto vývoje SB ve spolupráci s dalšími aktéry vytvořila několik nástrojů, které umožňují lepší implementaci programů sdílení poznatků: pravidelná hlášení z místa činnosti, přechodné podpůrné strategie (TSS) a hodnocení potřeb postkonfliktních zemí (*Post-Conflict Needs Assesements*) nebo iniciativu pro těžce zadlužené chudé země.

Pozitivních výsledků bylo dosaženo tehdy, když programy SB a MMF byly komplexní a disponovaly komplexními schopnostmi (monitorování, poskytování rad a implementace projektů) a vzdělanými profesionály. V tomto směru by podle mě instituce měly více rozšiřovat svou agendu. Pro úspěšné působení (nejen) finančních mezinárodních institucí jsou důležité vztahy s vládou a občany dané země. Protože vzájemná nedůvěra ohrožuje úspěšnost postkonfliktních snah, jak lze vidět na příkladu Rwandy. Dobré vztahy a spolupráce by měly probíhat i na horizontální úrovni – tedy mezi SB, MMF a jinými aktéry pomoci. Je užitečné, když SB koordinuje postkonfliktní pomoc a činnosti jejím aktivitám vzdálené přenechá jiné instituci (např. odminování v Bosně a Hercegovině). Naprosto esenciální při postkonfliktní rekonstrukci je nutnost respektovat lokální podmínky (kulturní, sociální a ekonomické aj.), nejdříve získat informace o lokalitě, poté stanovovat východiska a neomezovat se na jednu jedinou univerzální strategii.

Naopak negativní výsledky byly způsobeny nemožností nebo neochotou místních obyvatel se na tomto procesu podílet. Na případu Rwandy to lze jasně vidět: SB v počátku postkonfliktních snah vůbec nebyla přítomna a ve spojení se slabou vládou to mělo vliv na další vývoj státu. V souvislosti s tím pak slabá vláda nebyla dostatečně vhodným protějškem pro bilaterální dárce a investory a ekonomická situace se nelepšila. A tyto státní instituce neposkytovaly dostatečné informace a statistická

data pro vytvoření funkční strategie na zlepšení. Instituce třeba měly zařízené budovy a vytrénované pracovníky, ale nikdo nemohl zaručit, že pracují tak, jak dárci a mezinárodní organizace očekávají. To bylo problémem i v Bosně a Hercegovině – problémy v koordinaci a krátká činnost dárců, popřípadě jejich odchod po prvním neúspěchu. Nepříznivým faktem v případě Rwandy byla i špatná bezpečnostní situace na hranicích s Ugandou a DRK – toto dokazuje fakt, že spojení bezpečnosti a rozvoje je neoddelitelné. Zde byly ukázány některé znaky postkonfliktní rekonstrukce, prokázané v případech obou zemí, ale více generalizovat v tomto tématu nelze – ke každé zemi je nutno přistupovat individuálně.

Struktura samotné činnosti mezinárodních finančních institucí je důležitá pro úspěšnou rekonstrukci. Zde je vhodné poznamenat, že v několika dokumentech SB (zejména oddělení IDA) vyjadřuje silnou důvěru ve spolupráci s OSN a jejími dalšími programy. Partnerství mezi OSN a SB (a MMF) značí jako synergii, tedy že obě instituce úspěšně spolupracují a využívají silných stránek svých oddělení ke stejnému cíli – k úspěšné postkonfliktní rekonstrukci. Obě instituce staví na využívání komparativních výhod. SB se soustředí na svoje programy makroekonomické stabilizace, stabilizaci veřejných financí, výstavbu fyzické infrastruktury a velmi důležitou koordinaci financování od více dárců. A OSN svou analýzou bezpečnostní situace navrhuje řešení pro peace-building a předkládá návrhy zahrnující celé spektrum programů. Její specializované agentury se pak podílí na specifických projektech v klíčových oblastech zemědělství, zdraví a vzdělání. (A naopak SB pro tyto programy zajišťuje finanční zdroje.) Je potřeba, aby mezinárodní finanční instituce, OSN, Evropská komise, rozvojové banky, popřípadě Organizace africké jednoty nastavily mezi sebou takové podmínky a takovou míru spolupráce, aby mohly efektivně poskytovat postkonfliktní pomoc a umožnily vstup i dalším aktérům (NGOs, bilaterálním dárcům aj.) do této problematiky. Pak by mohla SB naplnit svou funkci a stát se schopným organizátorem postkonfliktní pomoci a naplňovat mandát Mezinárodní banky pro *rekonstrukci* a rozvoj (zvýraznění aut.).

Jsem si vědoma toho, že v konceptu postkonfliktní rekonstrukce je stále mnoho oblastí a otázek, které potřebují zlepšit a zodpovědět – například neustálý spor o to, zda pomoc podmiňovat nebo ne, zda je správné zavádět západní modely vlády do oblastí na jiné úrovni rozvojové přímky, co je to úspěšná postkonfliktní rekonstrukce a další. Přesto doufám, že tato práce ukazuje, jakou roli hrály mezinárodní finanční instituce při formování konceptu postkonfliktní rekonstrukce a jakým omezením čelí. Text této práce

dokazuje, že SB i MMF přijaly nástroje, které pozitivně přispěly ke zlepšení tohoto konceptu. Bylo by troufalé tvrdit, že jejich praktiky vůbec nepřispívají ke značnému zlepšení situace postkonfliktní země. Bezpečnostně-rozvojové problémy, které tyto země sužují, často nedovolují mezinárodním institucím plně aplikovat jejich strategie (kvůli slabým institucím) – ale bez těchto strategií by postkonfliktní země nedosáhly vůbec žádného zlepšení a posunu, a proto je nutné v procesu postkonfliktní rekonstrukce pokračovat i nadále především s tou podmínkou, že vždy budou respektovány specifické podmínky ohrožené země. Nástroje pro pomoc fungující v jedné zemi nelze bez jejich modifikace slepě přenášet do země jiné, jak jsem se snažila ukázat na případech Bosny a Hercegoviny a Rwandy. Základem postkonfliktní pomoci by mělo být její včasné poskytnutí, rychlé adaptování na konkrétní podmínky a dlouhodobé poskytování respektující vývoj dané země. Jedině tak ji lze následně hodnotit jako úspěšnou.

Seznam literatury a zdrojů

Allen, Mark (2008): *The Fund's Engagement in Fragile States and Post-Conflict Countries - A Review of Experience - Issues and Options*. Washington: Development And Review Department.

Anderlini, Naraghi Sanam – El Bushra, Judy (2004): Post Conflict Reconstruction. In: kol. aut. (2004): *Inclusive Security, Sustainable Peace: A Toolkit for Advocacy and Action*. Cambridge: Hunt Alternatives Fund and International Alert. s. 51-68.

Bahnson, Caroline – Cutura, Jozefina (2004): Executive Summary. In Bahnson, Caroline – Cutura, Jozefina (2004): *The Post Conflict Fund. Addressing Challenges of Globalization: An Independent Evaluation of the World Bank's Approach to Global Programs*. Washington: World Bank. s. vii-xiv.

Ball, Nicole (2006): Financing Mechanism: Strengths And Weaknesses. In: Ball, Nicole (2006): *Financing Mechanisms for Post-Conflict Reconstruction*. Hague: Netherlands Institute of International Relations. s. 2-15.

Bannon, Ian (2005): Putting „R“ back in IBRD. In: Kagia, Ruth (ed) (2005): *Balancing the Development Agenda. The Transformation of the World Bank under James D. Wolfensohn, 1995-2005*, Washington: World Bank, s. 48-54.

Bojčić-Dzelilović, Vesna (2002): World Bank, NGO's And the Private Sector in Post-War: Reconstruction. In: Newman, Edward – Schnabel, Albrecht (eds.) (2002): *Recovering from Civil Conflict. Reconciliation, Peace And Development*. Londýn: Frank Cass Publishers. s. 80-96.

Boughton, James. M. (2004): *The IMF and the Force of History: Ten Events and Ten Ideas That Have Shaped the Institution*. Washington: International Monetary Fund.

Boyce, K. James (2004): *The International Financial Institutions: Postconflict Reconstruction And Peacebuilding Capacities*. Kodaň: Paper prepared for the Centre on

International Cooperation, Seminar on 'Strengthening the UN's Capacity on Civilian Crisis Management', 8-9 June.

Bretton Woods Project (2005): *What are the main concerns and criticism about the World Bank and IMF?* Dostupné na:
<http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320869>, 28. 2. 2012.

Bretton Woods Project (2010): *The IMF's framework for low-income countries*.
Dostupné na: <http://www.brettonwoodsproject.org/art-566378>, 2. 3. 2012.

Burgi-Schmelz, Adelheid (2009): *Evaluation of Technical Assistance to Post-conflict Countries: Mozambique and Rwanda*. Washington: International Monetary Fund.

Carvalho, Soniya (2006): Effectiveness of the Bank's LICUS Approach. In: Carvalho, Soniya (2006): *Engaging with fragile states: an IEG review of World Bank support to low-income countries under stress*. Washington: The World Bank. s. 15-43.

CIA The World Factbook (2012): *Rwanda*. Dostupné na:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>, 19. 3. 2012.

Collier, Paul a kol. (2003): An Agenda for International Action. In: Collier, Paul (2003): *Breaking the Conflict Trap. Civil War And Development Policy*. Washington: The World Bank.

Collier, Paul (2006): *Post-Conflict Economic Recovery*. Oxford: Oxford University (Department of Economics).

CSIS and AUSA (2002): *Post-Conflict Reconstruction*. Dostupné na:
<http://csis.org/images/stories/pcr/framework.pdf>, 11. 12. 2011.

Dunne, Paul J. (2006): After the slaughter: reconstructing Mozambique and Rwanda. *The Economics of Peace and Security Journal*. Vol. 1, No. 2. s. 38-46.

Effron, Laurie – O'Brien, F. Stephen (2004): *Bosnia and Hercegovina – Post-Conflict Reconstruction and the Transition to a Market Economy*. Washington: The World Bank.

Ekbladh, David (2006): From Consensus to Crisis. The Postwar Career of Nation-Building in U.S. Foreign Relations. In: Fukuyama, Francis (ed.) (2006): *Nation-Building Beyond Afghanistan and Iraq*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press. s. 19-41.

Europe and Central Asia Region. The World Bank (2000): *The Road to Stability and Prosperity in South Eastern Europe: A Regional Strategy Paper*. Washington: The World Bank.

Hamre, John J. – Sullivan, Gordon R. (2002): Toward Postconflict Reconstruction. *The Washington Quarterly*. Vol. 25, No. 4. s. 85-96.

Houten van, Pieter (2007): The World Bank's (post-)conflict agenda: the challenge, of integrating development and security. *Cambridge Review of International Affairs*. Vol. 20, No. 4. s. 639-657.

Hricová, Helena (2008): Bosna a Hercegovina: Země neslučitelných nacionalismů? In: Cabada, Ladislav a kol. (2008): *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: VŠE. s. 282-301.

IDA (2010): *Management's Discussion & Analysis And Financial Statements*.

Dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/EXTABOUTUS/Resources/29707-1280852909811/IDA_Jun_11.pdf, 3. 2. 2012.

International Monetary Fund (1944): *Articles of Agreement of the International Monetary Fund*. Washington: International Monetary Fund.

International Monetary Fund (1995): *Press Release No. 95/70. Bosnia and Herzegovina Becomes a Member of the IMF*. Dostupné na:

<http://www.imf.org/external/np/sec/pr/1995/pr9570.htm>, 16. 3. 2012.

International Monetary Fund (1997): *Press Release No. 97/19. IMF Approves Emergency Post-Conflict Assistance for Rwanda.* Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/1997/pr9719.htm>, 20. 3. 2012.

International Monetary Fund (1998a): *Press Information Notice No. 98/49. IMF Concludes Article IV Consultation with Bosnia and Herzegovina.* Dostupné na: www.imf.org/external/np/sec/pn/1998/pn9849.htm, 16. 3. 2012.

International Monetary Fund (1998b): *Press Release No. 98/19. IMF Approves Stand-by for Bosnia And Hercegovina.* Dostupné na: www.imf.org/external/np/sec/pr/1998/pr9819.htm, 16. 3. 2012.

International Monetary Fund (1998c): *Rwanda – Enhanced Structural Adjustment Facility. Policy Framework Paper.* Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/pfp/rwanda/rwandat.htm>, 20. 3. 2012.

International Monetary Fund (2002): *The Government of Rwanda Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP).* Dostupné na: <http://www.imf.org/External/NP/prsp/2002/rwa/01/index.htm>, 20. 3. 2012.

International Monetary Fund (2005): *Press Release No. 05/84. IMF and World Bank Support US 1.4\$ Billion in Debt Service Relief for Rwanda.* Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2005/pr0584.htm>, 20. 3. 2012.

International Monetary Fund (2006): *Selected African Countries: IMF Technical Assistance Evaluation-Public Expenditure Management.* Washington: International Monetary Fund.

International Monetary Fund (2011a): *Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative.* Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>, 3. 3. 2012.

International Monetary Fund (2011b): *Factsheet. IMF Emergency Assistance: Supporting Recovery from Natural Disaster and Armed Conflicts*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conflict.htm>, 2. 3. 2012.

International Monetary Fund (2011c): *Factsheet. Technical Assistance*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/tech.pdf>, 2. 3. 2012.

International Monetary Fund (2011d): *IMF at a Glance*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/glance.htm>, 28. 2. 2012.

International Monetary Fund (2011e): *Societal Change for Eastern Europe and Asian Upheaval (1990-2004)*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/about/histcomm.htm>, 28. 2. 2012.

International Monetary Fund (2011f): *Technical Assistance*. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/about/techasst.htm#beneficiaries>, 2. 3. 2012.

International Monetary Fund (2011g): *Technical Assistance Annual Report*. Washington: Monetary and Capital Markets Department.

International Monetary Fund And World Bank (2001): *Assistance to Post-Conflict Countries and the HIPC Framework*. Washington: Paper prepared jointly by the staffs of The World Bank: Resource Mobilization Department And The IMF: Policy Development and Review and Treasurer.s Departments.

Kurtenbach, Sabine – Seifert, Matthias (2010): *Actors And Donors in the immediate Post-War Context*. In: Kurtenbach, Sabine – Seifert, Matthias (2010): *Development Cooperation after War And Violent Conflict*. Duisburg-Essen: INEF. s. 22-35.

Kovanda, Karel (2004): *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994. Mezinárodní vztahy*. Vol. 39, No. 3. s. 45-65.

Kreimer, Alcira a kol. (1998): *The World's Bank Experience with Post – Conflict Reconstruction*. Washington: The World Bank.

Kreimer, Alcira a kol. (2000): *Bosnia and Herzegovina. Post-Conflict Reconstruction. Country Case Study Series*. Washington: The World Bank.

Lindner, Tomáš – Strnad, Michal (2006): Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě. *Mezinárodní vztahy*. 2/2006. s. 120-142.

Lips, Cathy (ed.) (2001): *The World Bank Annual Report 2011*. Washington: The World Bank.

Löonberg, Ake (2002): *Restoring And Transforming Payments And Banking Systems in Post-Conflict Economies*. Washington: Monetary And Exchange Affairs Department.

Nooruddin Irfan – Flores, Thomas, E. (2007): *Evaluating World Bank Post-Conflict Assistance Programs*. Chicago: Paper prepared for presentation at the 65th annual meeting of the Midwest Political Science Association. 11-15. 4. 2007.

OECD (1998): *Lessons Learned from the Post-conflict Reconstruction in Rwanda*.
Dostupné na: <http://www.oecd.org/dataoecd/37/50/41425587.pdf>, 19. 3. 2012.

PBS (2011): *World Bank Report Offers New Approaches to Reducing Conflict*.
Dostupné na: <http://www.pbs.org/newshour/rundown/2011/04/world-bank-report.html>,
6. 2. 2012

Pincus, Jonathan, R. – Winter, Jeffrey, A.(2002): Reinventing the World Bank. In:
Pincus, Jonathan, R. – Winter, Jeffrey, A. (eds) (2002): *Reinventing the World Bank*.
Ithaca: Cornell University Press. s. 1-26.

Slack, Graham L. (2005): Bosnia and Herzegovina: Monetary Statistics. In: Morrison,
Thomas K. a kol. (2005): *Statistical Capacity Building. Case Studies and Lessons
Learned*. Washington: International Monetary Fund. s. 39-49.

Storey, Andy (2001): Structural adjustment, state power & genocide: the World Bank &
Rwanda. *Review of African Political Economy*. Vol. 28, No. 89. s. 365-385.

TED (2009): *Paul Collier's new rules for rebuilding a broken nation*. Dostupné na: http://www.ted.com/talks/paul_collier_s_new_rules_for_rebuilding_a_broken_nation.html, 19. 12. 2011.

Ter-Minassian, Teresa (2004): *Rebuilding Fiscal Institution in Post-Conflict Countries*. Washington: Fiscal Affairs Department.

The Guardian (2011): *World Bank urges new focus on global development in fragile states*. Dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/global-development/2011/apr/11/world-bank-global-development-focus>, 6. 2. 2012

The World Bank (1998): *Post-Conflict Reconstruction. The Role of the World Bank*. Washington: The World Bank.

The World Bank (2001a): *Boards of Directors. Leadership*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/WM8TMERJ00>, 3. 2. 2012.

The World Bank (2001b): *OP. 2.30 – Development Cooperation And Conflict*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/QWWKAOJSW0>, 3. 2. 2012

The World Bank (2001c): *Select Facts & Figures on Fragility and Conflict*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/WGGI6ZOCX0>, 3. 2. 2012.

The World Bank (2002a): *Independent Evaluation of the Post-conflict Fund. FY 2001*. Washington: World Bank.

The World Bank (2002b): *Recovering from Civil War in Rwanda*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/H82S5SJ500>, 19. 3. 2012.

The World Bank (2004a): *LICUS Initiative - Questions and Answers with Sarah Cliffe*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/ZZ2E4WXPZ0>, 25. 1. 2012.

The World Bank (2004b): *Post-Conflict Fund. Annual Report. Fiscal Year 2004*. Washington: The World Bank.

The World Bank (2004c): *Rwanda. Country Assistance Evaluation*. Washington: Operations Evaluation Department. The World Bank.

The World Bank (2007): Secretariat's Response to the Independent Evaluation of Post Conflict Fund (FY 03-06). Washington: The World Bank.

The World Bank (2005a): *Archives. Chronology. 1944-2005*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/Z052FIDA70>, 2. 2. 2012.

The World Bank (2005b): *Post-Conflict Fund. Annual Report. Fiscal Year 2005*. Washington: The World Bank.

The World Bank (2011a): *About Us*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/7Q47C9KOZ0>, 3. 2. 2012.

The World Bank (2011b): *Application Conditions and Limitations*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/D9J7V7VCH0>, 30. 1. 2012.

The World Bank (2011c): *Archives. World Bank Group Historical Chronology: 1990-1999*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/7AT0ENILQ0>, 14. 3. 2012.

The World Bank (2011d): *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*. Washington: The World Bank.

The World Bank (2011e): *Helping Ex-Combatants Put Down the Sword*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/1FI7LR3QJ0>, 19. 3. 2012.

The World Bank (2011f): *IDA. Fragile And Conflict-Affected States*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/P5E2CSXGY0>, 2. 2. 2012.

The World Bank (2011g): *International Bank for Reconstruction And Development. IBRD. Background*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/D6IEM83I10>, 3. 2. 2012.

The World Bank (2011h): *Lending Data*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/7HL2KJMMG0>, 3. 2. 2012.

The World Bank (2011i): *The LICUS Trust Fund*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/77EF5S40M0>, 25. 1. 2012.

The World Bank (2011j): *The New Post-Conflict Performance Indicators Framework*. Dostupné na: <http://go.worldbank.org/77001OJNX0>, 3.2.2012.

The World Bank (2011k): *What is IDA?* Dostupné na: <http://go.worldbank.org/ZRAOR8IWW0>, 2. 2. 2012.

Tschirgi, Necla (2004): *Post-Conflict Peacebuilding Revisited: Achievements, Limitations, Challenges*. New York: IPA.

UN (1992): *An Agenda for Peace*. Dostupné na: www.un.org/Docs/SG/agpeace.html, 28. 2. 2012.

UN (2000): *Report of the Panel on UN Peace Operations*. Dostupné na: www.un.org/peace/reports/peace_operations/, 28. 2. 2012.

Waisová, Šárka (2009): *Post-War Reconstruction and Peace-Building. Roles and Strategies of International Non-Governmental Organisations*. Lublaň: Fakulteta za družbene vede.

Waisová, Šárka (2011): Bezpečnostně-rozvojový vztah: typologie, historie a implementace měnícího se paradigmatu. *Obrana a strategie*. Vol. 11, No. 2. s. 91-110.

Weiss, Martin. A. (2007): *The World Bank's International Development Association (IDA)*. Washington: Congressional Research Service.

Woods, Ngaire (rok neznámý): *The International Monetary Fund And World Bank*.

Dostupné na: <http://www.globaleconomicgovernance.org/wp-content/uploads/Woods%20for%20Routledge.pdf>, 2. 3. 2012.

Resumé

The signing of a peace agreement or other visible sign of ending the conflict is followed by the process of post-conflict reconstruction. The concept of post-conflict reconstruction is a sub-discipline of Conflict resolution, and its primary objective is to bring the relief at the transition from war to peace. Large amount of actors (NGOs, bilateral or multilateral agencies, development banks, churches etc.) are prepared to help, disburse and manage the post-conflict efforts to the economic and social reconstruction.

The tragedies of intervention in Somalia, Former Yugoslavia or Angola in 1990s led to change and reassess the attitudes of international community to these conflict countries and the post-conflict efforts in these countries. It became clear that the large scale operations to reconstruct the devastated countries needed to be better equipped and supported not only at government but also at country level. Therefore the international communities, NGOs and international financial institutions (IFIs) adopted the change of their policies towards the post-conflict countries. This text is dealing with the question: how have World Bank and International Monetary Fund revised their policies in consequence of these changes. These IFIs disburse the loans, prepare the programs for reconstruction of the post-conflict countries, and provide the economic and technical assistance. This text is showing that not only macroeconomic stabilization and economic growth lead to the successful post-conflict reconstruction. There are objectives which need to be attained: an early engagement of IFIs is necessary; economic growth and social cohesion needs to be achieved and flexibility and accountability must be developed in these post-conflict countries. Especially, in the case of flexibility – the IFIs started to change their policies (establishing the funds etc).

This text is divided in two main parts: the theoretical part which is describing the concept of post-conflict reconstruction in theoretical terms, and the crucial part of this text which is devoted the practice of IFIs and their reconstruction tools and efforts. These efforts are explicitly presented at the experiences from Bosnia and Herzegovina and Rwanda.

I consider the fact that the post-conflict reconstruction has not yet any commonly agreed policy and the concept is dynamic and there are still unsolved issues. But according to my humble opinion there were some significant changes (especially in the World Bank programs) which contributed to the countries and the progress in concept – as is written in the text.